

Edice

FONTES ARCHAEOLOGICI PRAGENSES

Obsahuje monografické publikace ucelených nálezových souborů s jejich základním hodnocením.
Vydává ji v 1-2 svazcích ročně Národní muzeum v Praze 1, Václavské náměstí 68.

Collectio

FONTES ARCHAEOLOGICI PRAGENSES

Editiones monographicas inventariorum completorum brevi commentario instructas comprehendes
divulgatur in 1 vel 2 fasculis consilio et auctoritate Musei Nationalis Pragae 1, Václavské náměstí 68.

The edition

FONTES ARCHAEOLOGICI PRAGENSES

Contains monographic publications of closed groups of finds (material and its fundamental evaluation).
It is published in 1 or 2 volumes yearly by the National Museum in Prague 1, Václavské náměstí 68.

L'édition

FONTES ARCHAEOLOGICI PRAGENSES

Comprend des publications monographiques concernant des groupes des trouvailles fermées
(matériaux et leur évaluation fondamentale).

Elle est publiée par les soins du Musée National de Prague 1, Václavské náměstí 68, dans 1 ou 2 volumes par an.

Die Reihe

FONTES ARCHAEOLOGICI PRAGENSES

Umfasst Monographien über geschlossene Fundkomplexe (Materialien und ihre grundsätzliche Auswertung).
Herausgegeben vom Nationalmuseum, Prag 1, Václavské náměstí 68; erscheint 1-2mal jährlich.

Эдичия

FONTES ARCHAEOLOGICI PRAGENSES

Содержит монографические публикации цельных комплексов находок с их основной оценкой. Издает ее в
1-2 томах ежегодно Национальный музей в Праге 1, Václavské náměstí 68.

FONTES ARCHAEOLOGICI PRAGENSES

VOLUMEN 37

NÁRODNÍ MUZEUM

Milan Lička

Osídlení kultury
s lineární keramikou
v Kosoři, okr. Praha-západ

S příspěvky M. Gregerové, M. Hložka, R. Kyselého, Z. Macha,
Z. Nerudové, A. Přichystala a B. Šreinové

Linear Pottery Culture Settlement
at Kosoř,
Prague-West District

Including contributions by M. Gregerová, M. Hložek, R. Kyselý, Z. Mach,
Z. Nerudová, A. Přichystal and B. Šreinová

FONTES ARCHAEOLOGICI PRAGENSES
CURAT EDITIONEM MARIKA TISUCKÁ
VOLUMEN 37
PRAGAE 2011

---

*Práce vznikla v rámci řešení projektu Národního muzea
„Osobnosti české vědy a kultury“ za podpory
Ministerstva kultury České republiky (MK 00002327202).*

Recenzovali: doc. PhDr. I. Pavlů, DrSc., doc. PhDr. J. Pavúk, DrSc.

© Národní muzeum, Praha 2011
Vědecký redaktor: Marika Tisucká

ISBN

Obsah

1. Úvod.....	11
2. Situace a okolnosti výzkumu v Kosoři (okr. Praha-západ) v roce 1970	13
2.1. Přírodní prostředí	13
2.2. Poloha sondy	14
2.3. Kultury a období zjištěné na ploše výzkumu a v jejím bezprostředním okolí	14
3. Popis objektů a nálezů.....	16
3.1. Popis objektů	16
3.2. Inventář nálezů.....	35
4. Datování	36
4.1. Komentář k vybraným souborům nálezů	36
4.2. Datování objektů.....	38
4.2.1. Soubory s nejstarší a starší lineární keramikou	42
4.2.1.1. Vhlazované a vlešťované linie na lineární keramice.....	47
4.2.1.2. Nejstarší lineární osídlení v Kosoři v kontextu se šířením neolitu ve střední Evropě.....	49
4.2.2. Soubory s klasickou lineární keramikou.....	51
5. Keramické nádoby s dodatečnými otvory ve stěnách	54
5.1. Reparační otvory.....	54
5.2. Otvory ve funkci výlevky	54
5.3. Větší otvory nejistého významu.....	54
5.4. Výlevky a jejich třídění	56
6. Keramika a symboly	58
7. Stopy malování na lineární keramice	61
8. Černá (organická) hmota na keramice.....	63
9. Pece	65
10. Technologie lineární keramiky	67
10.1. Petroarcheologická charakteristika neolitické keramiky z Kosoře (M. Hložek – M. Gregerová)	67
10.1.1. Komentář (M. Lička - Z. Mach).....	68
10.2. Použití grafitu při výrobě keramiky	71
10.3. Poznámky k technologii lineární keramiky z Kosoře (M. Lička – Z. Mach).....	71
11. Mazanice (M. Lička - Z. Mach).....	74
11.1. Charakteristika	74
11.2. Interpretace	74
11.3. „Zesvětlená“ vrstva hmoty při lícované straně mazanice.....	75
11.4. Bílý povlak na lícovaných stranách mazanice.....	75
11.5. Diskuse	76

12. Kamenná industrie	78
12.1. Broušená a ostatní kamenná industrie (M. Lička – B. Šreinová)	78
12.2. Kamenná štípaná industrie (Z. Nerudová – A. Přichystal)	78
12.2.1. Úvod.....	78
12.2.2. Charakter kamenné štípané industrie	80
12.2.3. Technologie a metrika.....	80
12.2.4. Suroviny štípaných artefaktů	82
12.2.5. Srovnání s ostatními industriemi	85
12.2.6. Souhrn	85
13. Kostěné nástroje, zvířecí kosti a lastury	87
13.1. Kostěné nástroje	87
13.2. Zvířecí kosti	87
13.2.1. Určení kostí	87
13.2.2. Vyhodnocení kosterních pozůstatků (R. Kyselý)	87
13.3. Lastury.....	91
14. Radiokarbonové datování a určení zuhelnatělých dřev, semen a plodů	94
14.1. Radiokarbonové datování	94
14.2. Určení zuhelnatělých dřev.....	94
14.3. Určení semen a plodů	94
15. Doklady postlineárního osídlení	95
15.1. Osídlení z období kultury s vypíchanou keramikou.....	95
15.2. Doklady osídlení z období raného eneolitu	95
15.3. Osídlení z období raného středověku	96
16. Stopy po nadzemních stavebních strukturách	97
17. Závěr	99
Zkratky, autoři	102
Summary	103
Literatura	120
Tabulky 1-99	129-228
Příloha 1	

13. Kostěné nástroje, zvířecí kosti a lastury

13.1. Kostěné nástroje

Nálezy kostí (a zubů) byly na lokalitě objeveny v celkem 42 objektech, z toho 38 objektů je jednoznačně datováno do období s kulturou s lineární keramikou, počínaje fází Ic a konče stupněm III. Počet zlomků, včetně těch převážujících velmi drobných a neurčitelných, se v jednotlivých objektech pohybuje od jednoho do několika set. Nejčastěji jsou ovšem zastoupeny soubory nepřesahující počet sto. Pouze tři se pohybují v rozmezí čísel 100 a 200 (objekty 42, 64 a 111) a jeden dosahuje počtu 439 (objekt 78). A právě v tomto nejpočetnějším, datovaném na počátek přechodného stupně I/II, se našlo i několik kostí opracovaných, nástrojů a nejméně dva odřezky (obr. 57: 756).

Popis předmětů. 1 - Velký plochý hrot vyrobený ze žebra skotu, na všech stranách dobře opracovaný, z toho ze tří stran, z jedné ploché a z obou úzkých, slabě oblých boků, navíc dokonale vyhlazený do matného lesku (druhá plochá strana nese zbytky vnitřní struktury kosti, spongiózy). Vlastní hrot je zúžený do ostré špičky. Zachov. d. 110 mm, š. 13 mm, tl. 4 mm (tab. 57: 753). 2 - Část lehce prohnuté spatuly vytvořené ze žebra skotu, broušením na potřebných místech upravené do roviny, na úzkých bocích zformované do tupé hrany. Zachovaná terminální část je zbroušena do oblouku. Zachov. d. 57 mm, š. 22 mm, tl. až 4 mm (tab. 57: 754). 3 - Dlátko protáhle obdélníkovitého nárysu a obdélníkovitého průřezu. Oboustranně zbroušený břit je v nárysu takřka rovný, jen nepatrně konvexně vytvarovaný. Vyrobeno ze žebra skotu. Zachov. d. 41, š. 10 mm, tl. 6 mm (tab. 57: 755). 4 - Úzký předmět kvadratického průřezu z dlouhé kosti skotu (nártové?), na jedné straně zúžený do tupého hrotu. D. 62 mm, v. 11 mm, tl. 8 mm (tab. 57: 792b).

Všechny výše uvedené předměty, které byly až na jednu výjimku vyrobeny ze žebra skotu, představují tvarově a tím zřejmě i funkčně zcela rozdílné předměty. Vyšší, výrazně plochý artefakt s „kopytovitě“ ukončeným hrotem (tab. 57: 753) může představovat hrot šípů nebo snad malého oštěpu, popř. i plochého šídla, analogicky jako u předmětu z Roztok (Rulf 1984, 242, obr. 1: 4). Úzký drobný předmět kvadratického průřezu s širším hrotem na jedné straně (tab. 57: 792b) mohl být rovněž nejspíše používán jako hrot šípů, i když nějaké jiné využití se nedá vyloučit (vzniká dojem, že otupení vzniklo častým používáním předmětu – možný šídlovitý nástroj na hrubé perforace nějaké organické látky). V každém případě žádný předmět z popsaného souboru nálezů nepředstavuje typické šídlo, tj. velmi úzký nástroj s ostrým hrotem (Rulf 1984, 242). Následující plochý předmět v nárysu úzce oválného tvaru s oble zakončenou zachovanou

terminální stranou (tab. 57: 754) odpovídá tvaru spatule takřka stejné šířky i tloušťky, jen zachovanou ve větší délce, např. z Prahy 6 - Dolní Liboce (Olmerová - Pavlů 1991, 24, obr. 14: 201). A konečně čtvrtý drobný předmět kvadratického průřezu, na jedné straně zakončený takřka rovným, jen slabě oble tvarovaným břitem, můžeme ztotožnit s dlátkem, třebaže bychom očekávali, že bude vyroben z odolnější kosti, z materiálu s pevnou a hustou kompaktností (Rulf 1984, 255), což použité žebro skotu nemůže dost dobře splňovat; obdobně tvarovaný kostěný předmět, datovaný do II. st. LnK, pouze ve větším provedení a zřejmě stejné funkce, pochází z Hrbovic (Zápotocká - Muška 2007, 73, tab. 30: 5). Všechny artefakty se zachovaly v neúplné podobě, zřejmě byly poškozeny během používání.

13.2. Zvířecí kosti

13.2.1. Určení kostí

Ze zvířecích kostí byl nejčastěji zastoupen skot (více než 2/3), asi z 1/4 ovce/koza (Lička - Tempír 1999, 36). Výrazně méně se vyskytlo prase, kdežto srnec, jezevec, medvěd a křeček byli zaznamenáni jen zcela výjimečně (obr. 37).

O určení kostí se zasloužil RNDr. Josef Beneš.

13.2.2. Vyhodnocení kosterních pozůstatků (R. Kyselý)

Úvod a postup. Na základě determinace Dr. J. Beneše prezentované v předchozí kapitole (13.2.1., obr. 37) je v tomto článku hodnocen soubor osteozoologických nálezů z lokality Kosoř (Lička - Tempír 1999). Kostí nebo jejich fragmenty vesměs pocházejí z kontextů datovaných do různých fází kultury s lineární keramikou. Pro účely vyhodnocení zmíněných předmětů se jeví rozumné objekty, z nichž nálezy pocházejí, seskupit do dvou na sebe časově navazujících horizontů takto: 1) skupina objektů datovaných do LnK I (b, c) a I/II: obj. č. 64, 76, 77, 78, 79, 111; 2) skupina objektů datovaných do LnK Ic-II, I/II-II, II, II-III a III: obj. č. 1, 3, 40, 42, 43b, 48, 50, 55a, 65, 68, 70, 80, 81, 83, 84, 86, 93, 95, 98, 100, 102, 105, 110, 112, 113, 117, 118, 122, 124, 127, 129. Tyto dva celky budou použity pro některá srovnání. Ostatní, výše neuvedené objekty (č. 92, 94, 96, 101, 116) patří ranému středověku nebo více kulturám a budou při tomto srovnání ponechány stranou.

Vzhledem k tomu, že autor materiál nezpracovával osobně, musela být data převzata v takové podobě, v jaké jsou prezentována v kap. 13.2.1. Při kvantifikacích byly použity prosté počty nálezů bez jakýchkoliv redukci či jiných úprav, nebyly dodatečně odhadovány minimální počty jedinců a zjišťována věková struktura populací, nebylo provedeno metrické zhodnocení aj. Nálezy

KOSTĚNÉ NÁSTROJE, ZVÍŘECÍ KOSTI A LASTURY

objekt feature	kosti bones	nástroje tools	datování dating
1	Skot: fragment pánve 2x		LnK II
	fragment pánve (kyčelní jamky) 2x		
	fragment záprstní kosti		
	fragment holenní kosti		
	hleznová kost		
	Neurč. fragmenty 10x (vesměs skot)		
	Neurčité fragmenty (drobné) 22x		
3	Skot: fragment záprstní kosti (malý)		LnK II
	fragment lopatky		
	Vepř: hleznová kost (poškozená)		
	Zajíc: fragment pánve		
	Neurčité fragment (vesměs drobné) 72x		
1 neurčitý fragment opálený			
40	Skot: horní stolička		LnKLnK III
	fragment horní stoličky		
	fragment záprstní kosti		
	fragment pánve		
	prstový článek		
Neurčité fragmenty (drobné) 63x			
42	Skot: dolní stoličky 3x		LnK LnK IIIa
	fragment dolních zubů 3x		
	fragment spodní čelisti		
	fragment obratle		
	fragment vřetenní kosti		
	fragment pánve		
	fragment prstového článku		
Neurčité fragmenty (vesměs drobné) 108x (některé opálené)			
43b	Vepř: fragment hleznové kosti (opálený)		LnK II
48	Skot: fragment dolní hlavice ramenní kosti		LnK II-III
50	Vepř: fragment holenní kosti (malý)		LnK II
	Neurčité fragmenty (malé) 2x		
55a	Skot: horní hlavice vřetenní kosti		LnK IIIb
	Neurčité fragmenty 22x		
64	Skot: dolní zuby 2x		LnK Ic
	fragment obratle		
	fragment žebra		
	fragment pánve		
	fragment holenní kosti		
	fragment kopytní kosti 2x		
	Ovce: horní stolička		
	dolní stolička 2x		
	fragment žebra		
	fragment lopatky		
	fragment pánve		
	Vepř: dolní stolička		
	fragment obratle		
	zánártní kůstka		
	fragment holenní kosti		
	Medvěd: prstový článek		
	Křeček: fragment pánve		
	holenní kost		
	Neurčité fragmenty (vesměs drobné) 123x		
	65		
fragment ramenní kosti			
fragment vřetenní kosti			
fragment nártové kosti			
Neurčité fragmenty (vesměs malé a opálené) 51x			

objekt feature	kosti bones	nástroje tools	datování dating
68	Ovce: fragment zubů 6x		LnK IIa
	fragment žebra		
	Neurčité fragmenty 16x		
70	Neurčený fragment (malý)		LnK II-III
76	Neurčené fragmenty (skot?) (malé) 3x		LnK Ib?
	Jeden neučený opálený fragment		
77	Skot: fragment horních stoliček 23x (malé)		LnK Ic
78	Skot: fragment žeber 15x	4 nástroje	LnK I/II
	dolní hlavice ramenní kosti		
	fragment obratlů 8x		
	střední kost zánártní		
	zápěstní kůstka		
	fragment lebky 4x		
	fragment horní čelisti		
	horní zuby a fragment 4x		
	fragment spodní čelisti 2x		
	dolní zuby a fragment 5x		
	zápěstní kůstky 3x		
	fragment zápřstní kosti		
	fragment pánve 2x		
	fragment nártové kosti 2x		
	prstové články 2x		
	Ovce: horní zuby 7x		
	horní stolička		
	fragment dolní čelisti		
	dolní zuby 4x		
	fragment dolní stoličky 3x		
	fragment žeber 8x		
	fragment lopatky		
	fragment zápřstní kosti		
	patní kost		
	Vepř: dolní zuby 3x		
	fragment žeber 4x		
	fragment ramenní kosti		
	fragment vřetenní kosti		
	fragment zápřstních kostí 2x		
	Jezevec: ramenní kost		
	Srnec. fragment parůžku se stopami řezání		
	Křeček. fragment lebky		
	spodní čelist		
	fragment pánve		
holenní kost			
Neurč. fragment dlouhé kosti (asi skotu)			
Neurč. Fragmenty 16x (vesměs ovce a skot)			
Neurč. fragmenty (drobné) 11x (všechno asi ovce)			
Neurčené fragmenty 315x (vesměs drobné)			
79	Ovce: fragment zubní skloviny 1x		LnK I/II
80	Skot: fragment zubní skloviny 7x		LnK II
81	Skot: fragment horní stoličky		LnK I/II-II
	fragment obratle		
	Neurčité fragmenty 4x		
83	Skot: fragment zubní skloviny 12x		LnK IIa
84	Skot: fragment horní stoličky 3x		LnK III
	Neurč. fragmenty 10x (skot)		

KOSTĚNÉ NÁSTROJE, ZVÍŘECÍ KOSTI A LASTURY

objekt feature	kosti bones	nástroje tools	datování dating
86	Skot: fragment dolní stoličky		LnK II-IIIb
	fragment ramenní kosti 2x		
	Ovce: dolní stolička		
	Neurč. fragmenty 12x		
92	Skot: horní stolička		RS
	fragment vřetenní kosti		
	fragment holení kosti		
	hleznová kost		
Neurč. fragmenty (vesměs drobné) 89x (některé opálené)			
93	Skot: horní stolička		LnK IIIa
	fragment vřetenní kosti		
	Vepř: fragment žebra 2x		
	Neurč. fragmenty 19x		
94	Vepř: fragment spodní čelisti 2x		LnK,RS,PH, PR
	Neurč. fragment		
95	Skot: fragment lopatky 2x		LnK IIIa
	hleznová kost (kompletní)		
	Ovce: horní stolička		
	Neurč. fragmenty (drobné) 17x (některé opálené)		
Neurčitě fragmenty (částečně opálené) 2x			
96	Skot: fragment zánártní kosti		RS
	Neurč. fragmenty 5x		
98	Skot: fragment spodní čelisti		LnK IId
	fragment holenní kosti		
	Neurč. fragmenty (vesměs skot) 21x		
100	Skot: fragment nártové kosti		LnK IId
	Neurč. fragmenty (drobné) 25x		
101	Skot: fragment vřetenní kosti		REN, LnK IIIb
	fragment kosti patní		
	hleznová kost		
	Neurč. fragmenty 7x		
102	Skot: fragment nártové kosti 2x		LnK II
	Neurč. fragmenty (drobné) 17x		
105	Ovce: úlomky zubní skloviny 11x		LnK IIc-d
110	Skot: fragment ramenní kosti (dolní hlavice)		LnK IIc
	fragment patní kosti 2x		
	Neurč. fragmenty (drobné) 13x		
111	Skot: fragment vřetenní kosti		LnK Ic
	fragment stehenní kosti		
	Neurč. fragmenty (vesměs drobné) 105x		
112	Skot: fragment holenní kosti		LnK Ic-II
	hleznová kost (poškozená)		
	Vepř: fragment ramenní kosti		
	Neurč. fragmenty 30x		
113	Skot: fragment záprstní kosti		LnK III
	Neurč. fragmenty 4x		
	Neurč. fragment 1x (opálený)		
116	Skot: fragment horní stoličky 2x		LnK, RS, PR
	fragment nártové kosti		
	Neurčitě fragmenty 5x		
117	Skot: fragment žeber 5x		LnK-mladší
118	Skot: prstový článek		LnK II
	Neurč. fragmenty (malé) 3x		
122	Skot: fragment ramenní kosti		LnK IIc-d
	Neurč. fragmenty (drobné) 5x		
124	Neurč. fragmenty (drobné) 3x		LnK II

objekt feature	kosti bones	nástroje tools	datování dating
127	Vepř: fragment žebra		LnK III
	Neurč. fragmenty (drobné) 6x		
129	Skot. fragment prstového článku		LnK II-III
	Neurč. fragmenty 6x		

Obr. 37. Kosof. Určení kostí.

Fig. 37. Kosof. Determination of bones.

v původní determinaci J. Beneše označované jako vepř jsou zde převzaty s pojmenováním prase (*Sus*), skot je zde převzat jako tur (*Bos*), determinace původně uvedená jako ovce je zde převzata jako ovce/koza (*Ovis/Capra*), neboť odlišení ovce a kozy bylo a dosud je obtížné a nálezy proto mohou zahrnovat oba tyto malé přežvýkavce. Součástí souboru je i několik kostěných artefaktů, které jsou prezentovány zvlášť (kap. 13.1.).

Doložené taxony: tur (*Bos* sp.), prase (*Sus* sp.), ovce/koza (*Ovis/Capra*), srnec obecný (*Capreolus capreolus*), zajíc polní (*Lepus europaeus*), medvěd hnědý (*Ursus arctos*), jezevec lesní (*Meles meles*), křeček polní (*Cricetus cricetus*).

Výsledky a diskuse. Materiál čítá celkem 1520 zvířecích kostí nebo jejich fragmentů, z toho pouze 272 nálezu bylo blíže determinováno do zoologického druhu nebo rodu. Z toho do kultury s lineární keramikou náleží celkem 1395 nálezu, z nichž 254 je blíže determinovaných. Detailní kvantifikaci taxonů a kategorií v jednotlivých objektech ukazuje obr. 39. Vedle toho byly analogicky srovnány dva výše definované časové horizonty (obr. 38), oba zastoupené podobným množstvím materiálu (horizont 1: 751, z toho 146 determinováno; hor. 2: 644, z toho 108 det.). Ve starším horizontu 1 byly identifikovány tyto taxony: tur, prase, ovce/koza, srnec, medvěd, jezevec, křeček. V horizontu 2 byly identifikovány tyto taxony: tur, prase, ovce/koza, zajíc. Křeček je vzhledem k hrabavému způsobu života možná sekundární (mladší) intruzí a srnec je zastoupen pouze parohem, u něhož není jasné, zda se nejedná o shoz. Nálezy ostatních zvířat lze již interpretovat jako součást lidského jídelníčku, mezi nimi nálezy volně žijících druhů lze nejnápadněji interpretovat jako doklad lovu. Medvěd je reprezentován prstním článkem (obj. 64), jezevec ramenní kostí (obj. 78), zajíc fragmentem pánve (obj. 3), srnec fragmentem parůžku se stopami řezání (obj. 78) a křeček lebkou i postkranialními kostmi (obj. 64 a 78).

V souboru z mladšího horizontu lze konstatovat poněkud více nálezů tura (*Bos*) a méně prasete (*Sus*) než v horizontu starším¹. Bohužel v primární determinaci se autor nezabýval otázkou statusu nálezů *Bos* a *Sus*, nevíme tedy, zda zahrnují i nálezy divoké formy a případně z několika procent. Tento fakt znemožňuje přesné stanovení podílu divoké zvěře a zároveň vzájemného podílu jednotlivých hospodářských zvířat. Za předpokladu, že by autor na divokou formu zvlášť upozornil, kdyby ji rozpoznal, a všechny nálezy díky této presumpci patří formě domácí,

pak lze konkrétněji konstatovat poněkud více nálezů domácího tura a méně domácího prasete v souboru z mladšího horizontu. Jistý, možná i vysoký, podíl divokých (ulovených) turů či prasat lze ale předpokládat na základě analogií z jiných neolitických souborů a na základě přítomnosti jiných divokých savců (srnec, zajíc, jezevec a medvěd) přímo v souboru z Kosofe.

Oba horizonty byly také srovnány z hlediska nutriční využitelnosti nalezených tělních částí (obr. 40). J. Benešem určené anatomické elementy pravděpodobně zkonsumovaných zvířat (tj. všech kromě křečka a srnce) byly za použití metodiky Uerpmanna (*Uerpmann, H.-P. 1973: Animal Bone Finds and Economic Archaeology: A Critical Study of 'Osteoarchaeological' Method. World Archaeology 4: 307-322*) rozděleny do tří skupin (A = nejkvalitnější tělní části, B = středně kvalitní tělní části, C = části s minimem masa a tuku). Obr. 40 ukazuje, že v mladším horizontu bylo nalezeno více kostí spadajících do kategorie C a méně kostí spadajících do kategorie B².

Zaznamenány byly i kosti opálené, a to vesměs v horizontu 2.

Závěr. Hodnocený soubor svými charakteristikami nevybočuje ze situace zjištěné v jiných českých souborech kultury s lineární keramikou, kde dominující postavení má tur a určité procento (řádově ca. 10 %) zaujímají zvířata divoká. Také zastoupené anatomické části a doložené tafonomické jevy (fragmentace, opálení) jsou v kontextuálně a časově srovnatelných osteologických souborech běžné. Rozdíly zjištěné mezi dvěma časovými fázemi nejsou sice zanedbatelné, ale dle výpovědi jediné lokality a početně omezeného souboru identifikovaných kostí (N=254) nelze spolehlivě odlišit, zda tyto rozdíly znamenají odlišnosti v ekonomickém fungování společnosti nebo zda jde o rozdíly dané náhodnými či systematickými tafonomickými procesy a archeologickými transformacemi.

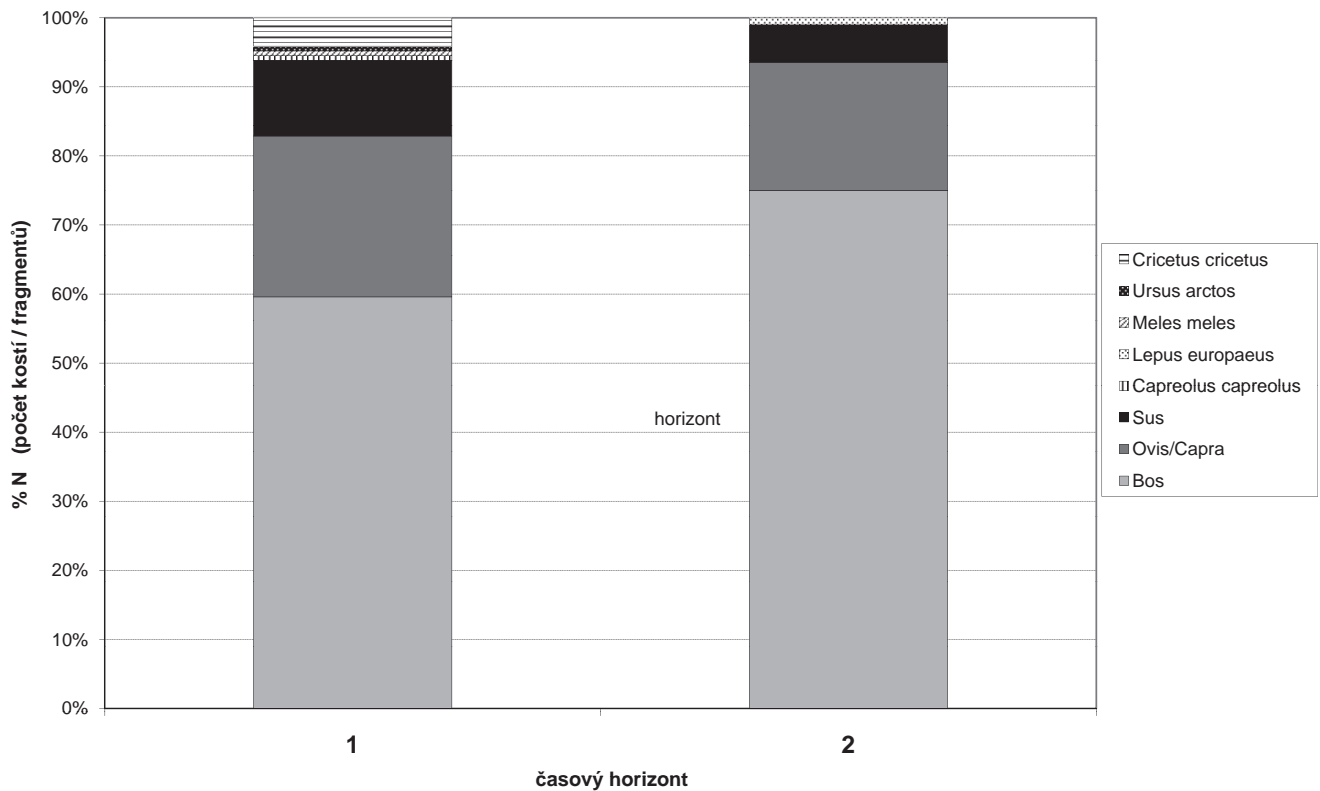
13.3. Lastury

V objektu 78 (I/II. Stupeň LnK) byla zjištěna ulita plže keřovka plavá (*Fruticicola fruticum*), celkem v pěti případech. Jedná se o suchozemského plže, který obývá háje a křoviště, vlhké nížinné luhy. Ve stejném objektu byly objeveny úlomky lastury velevruba (*Unio* sp.). Tento sladkovodní mlž se zdržuje v potocích, rybnících, tůních, řekách.

Pozn. Za určení lastur srdečně děkujeme RNDr. Václavu Pfliegerovi.

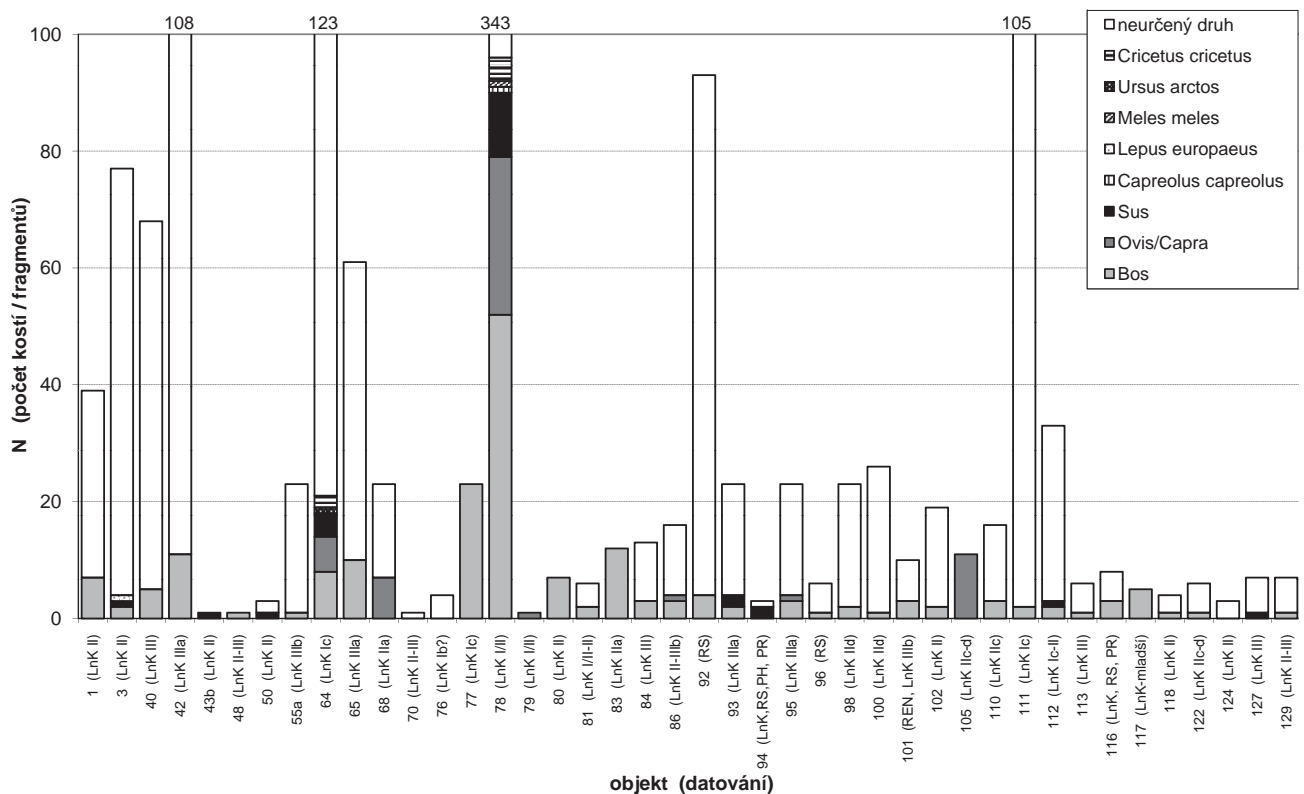
1/ Výsledky testu dobré shody, testujícího odlišnost/shodu frekvence výskytu tří základních zoologických kategorií (*Bos*, *Sus* a *Ovis/Capra*) mezi oběma horizonty, jsou $\chi^2 = 4,77$, $df = 2$, $p = 0,09$; na 5% hladině významnosti tedy statisticky významný rozdíl mezi oběma horizonty zjištěn nebyl.

2/ Výsledky testu dobré shody, testujícího odlišnost/shodu frekvence výskytu tří základních zoologických kategorií (*Bos*, *Sus* a *Ovis/Capra*) mezi oběma horizonty, jsou $\chi^2 = 4,77$, $df = 2$, $p = 0,09$; na 5% hladině významnosti tedy statisticky významný rozdíl mezi oběma horizonty zjištěn nebyl.

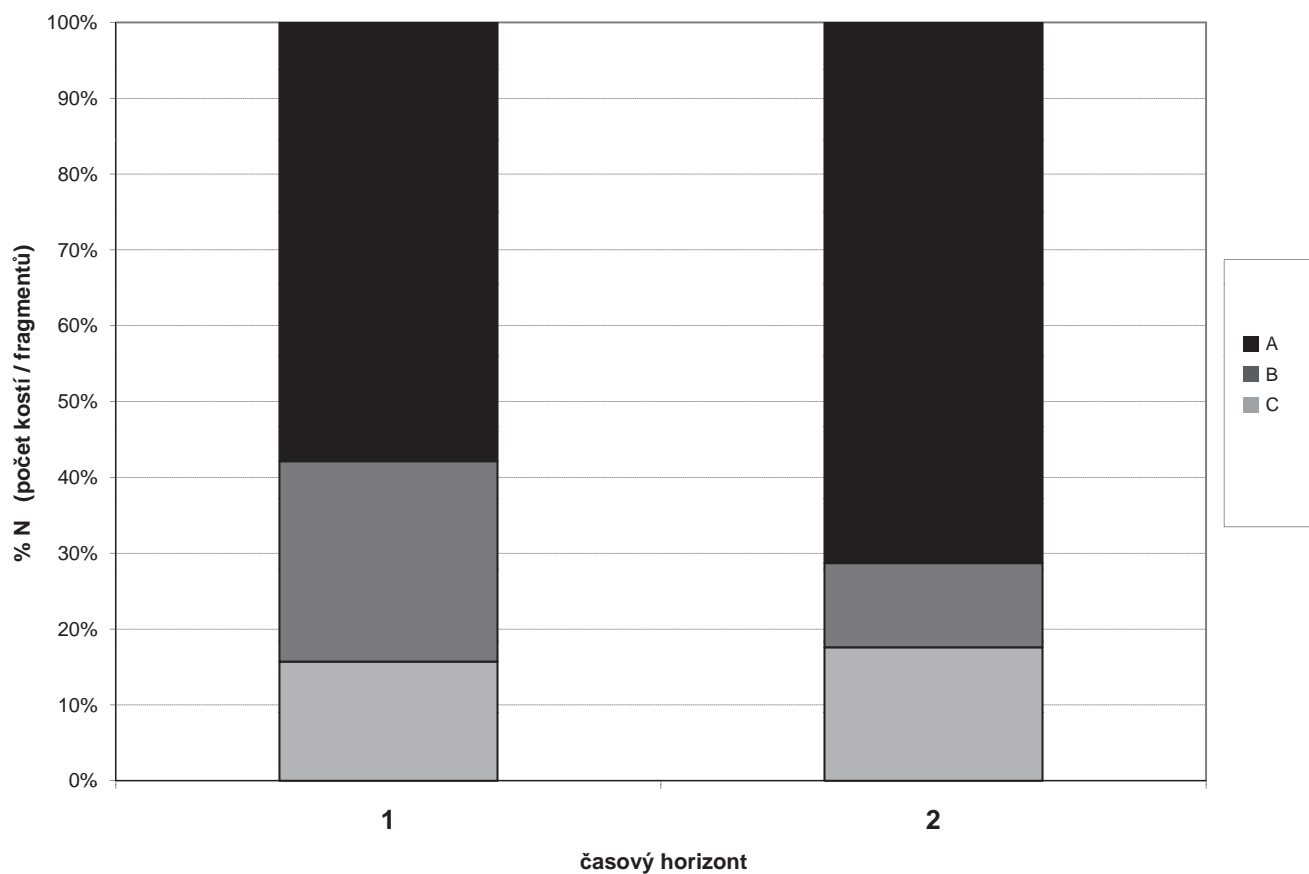
Obr. 38. Kosoř. Srovnání zastoupení determinovaných taxonů mezi dvěma stanovenými horizonty (viz text). Kvantifikace dle počtu nálezů (kostí/fragmentů). České názvy zvířecích druhů viz text (Doložené taxony).

Fig. 38. Kosoř. Comparison between the incidence of determined taxa in both of the identified horizons (see text). Quantification according to number of finds (bones/fragments). For Czech names of animal species see the text (Documentated taxa).

Obr. 39. Kosoř. Zastoupení zoologických druhů a kategorií v jednotlivých objektech lokality Kosoř (osa X, řazený vzestupně). Kvantifikace dle počtu nálezů (kostí/fragmentů). České názvy zvířecích druhů viz text (Doložené taxony).

Fig. 39. Kosoř. Incidence of zoological species and categories in individual features at Kosoř site (X axis, in ascending order). Quantification according to number of finds (bones/fragments). For Czech names of animal species see the text (Documentated taxa).

Obr. 40. Kosoř. Srovnání zastoupení různě kvalitních anatomických částí (A, B, C) mezi dvěma stanovenými horizonty (blíže viz text). Kvantifikace dle počtu nálezů (kostí/fragmentů).

Fig. 40. Kosoř. Comparison between the incidence of anatomical parts of different quality (A, B, C) in both of the identified horizons (for more detail see the text). Quantification according to number of finds (bones/fragments).

Zkratky

AÚ Praha – Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i.
DAT – datování
EN – eneolit
HA – doba halštatská
HRB – hrubá keramika
JMN – jemná keramika
KER – keramika
KI – kostěná industrie
KN – knovízská kultura
LnK – kultura s lineární keramikou
N – neolit
NM – Národní muzeum
ORG – organická příměs
ORN – ornament
PH – pozdní doba halštatská
PN – postneolit
PR – pravěk
REN – raný eneolit
RS – raný středověk
ŠT – štitarský typ knovízské kultury
ÚAPP Brno – Ústav archeologické památkové péče Brno
VpK – kultura s vypíchanou keramikou

Autoři

PhDr. Milan Lička, CSc, Národní muzeum, Václavské náměstí 68, CZ-115 79 Praha 1; milan.licka@volny.cz

Doc. RNDr. Miroslava Gregerová, CSc., Ústav geologických věd, Přírodovědecká fakulta MU, Kotlářská 2, CZ-611 37 Brno; mgregerova@mzm.cz

Mgr. Martin Hložek, Metodické centrum konzervace, Technické muzeum v Brně, Purkyňova 105, CZ-612 00 Brno; Ústav archeologie a muzeologie, Filozofická fakulta MU, Arna Nováka 1, CZ-602 00 Brno; mhlozek@seznam.cz

Mgr. René Kyselý, Ph.D., Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i., Letenská 4, CZ-118 01, Praha 1; kysely@arup.cas.cz

RNDr. Zdeněk Mach, CSc., Lipí 58, CZ-373 84 Dubné; machovi@cbox.cz

Mgr. Zdeňka Nerudová, Ph.D., Moravské zemské muzeum v Brně, Zelný trh 6, CZ-659 37 Brno; znerudova@mzm.cz

Prof. RNDr. Antonín Přichystal, CSc., Ústav geologických věd, Přírodovědecká fakulta MU, Kotlářská 2, CZ-611 37 Brno; prichy@sci.muni.cz

RNDr. Blanka Šreinová, Národní muzeum, Václavské náměstí 68, CZ-115 79 Praha 1; blanka_sreinova@nm.cz

Summary

Contents

1. Introduction
  2. Situation and conditions of the 1970 excavation at Kosoř, Prague-West District
    - 2.1. Natural environment
    - 2.2. Location of the excavation trench
    - 2.3. Cultures and periods identified within the examined area and nearby
  3. Description of features and finds
    - 3.1. Description of features
    - 3.2. Inventory of finds
  4. Dating
    - 4.1. Comments on selected assemblages of finds
    - 4.2. Dating of features
      - 4.2.1. Earliest and early Linear Pottery assemblages
        - 4.2.1.1. Impressed and burnished lines on Linear Pottery
        - 4.2.1.2. Earliest LPC settlement at Kosoř in the context of Neolithic expansion across Central Europe
      - 4.2.2. Classic-period Linear Pottery assemblages
  5. Ceramic vessels with additionally perforated walls
    - 5.1. Reparation holes
    - 5.2. Hole-like spouts
    - 5.3. Large holes of unclear function
    - 5.4. Classification of spouts
  6. Pottery and symbols
  7. Painted pottery
  8. Black (organic) substance on pottery
  9. Ovens
  10. Technology of Linear Pottery
    - 10.1. Petroarchaeological characteristics of Neolithic pottery from Kosoř (M. Hložek - M. Gregerová)
      - 10.1.1. Commentary (M. Lička - Z. Mach)
    - 10.2. Using graphite in pottery making
    - 10.3. Comments on the technology of Linear Pottery from Kosoř (M. Lička - Z. Mach)
  11. Clay daub (M. Lička - Z. Mach)
    - 11.1. Characterization
    - 11.2. Interpretation
    - 11.3. "Bleached" layer on the space side of clay daub
    - 11.4. White slip on the face side of clay daub
    - 11.5. Discussion
  12. Stone industry
    - 12.1. Polished and other stone industries (M. Lička - B. Šreinová)
    - 12.2. Chipped stone industry (Z. Nerudová - A. Přichystal)
      - 12.2.1. Introduction
      - 12.2.2. Nature of chipped stone industry
      - 12.2.3. Technology and metrics
      - 12.2.4. Raw materials of chipped stone artefacts
      - 12.2.5. Comparison with other industries
      - 12.2.6. Summary
  13. Bone tools, animal bones and shells
    - 13.1. Bone tools
    - 13.2. Animal bones
      - 13.2.1. Determination of bones
      - 13.2.2. Assessment of skeletal remains (R. Kyselý)
    - 13.3. Shells
  14. Radiocarbon dating and determination of carbonised wood, seeds and fruits
    - 14.1. Radiocarbon dating
    - 14.2. Determination of charcoal
    - 14.3. Determination of seeds and fruits
  15. Evidence of post-Linear settlement
    - 15.1. Stroked Pottery culture settlement
    - 15.2. Early Eneolithic settlement
    - 15.3. Early mediaeval (Slavic) settlement
  16. Evidence of aboveground building structures
  17. Conclusions
- Summary, authors
 Abbreviations
 Bibliography
 Tables 1-99
 Plate 1

13. Animal bones

The most frequently occurring species among animal bones were bovids, the second most frequent being sheep. Pigs occurred much less often. Roe deer, badger, bear and hamster were found only exceptionally. In the later LPC horizon we can observe a greater amount of bovid and less pig. Several bone tools were found in Feature 78. (13.1.) These tools seem to be entirely different objects as far as their shape and function are concerned. Apart from a single exception they were made of cattle ribs. A higher and distinctly flat artefact with “horseshoe-shaped” point (Tab. 57: 753) may have been an arrowhead or even a small spearhead or flat awl, analogically to an artefact from Roztoky (Rulf 1984, 242, Fig. 1: 4). A slender small object of quadratic cross-section with one end widened (Tab. 57: 792b) was most probably used as an arrowhead, though some other purpose cannot be ruled out, either (there is the possibility that the blunted point emerged as a result of frequent use of the object – possibly an awl-like tool intended for coarse perforations of some organic substance). Anyway, none of the artefacts within the above-said assemblage of finds represents a typical awl, meaning a very slender tool with sharp point (Rulf 1984, 242). The next flat object which is narrowly oval in plan and whose preserved terminal part is rounded (Tab. 57: 754) corresponds to a spatula of almost the same width and thickness, but better preserved in length, e.g. from Prague 6 – Dolní Liboc (Olmerová – Pavlů 1991, 24, Fig. 14: 201). Finally, the fourth small object of quadratic cross-section, with an almost straight and only slightly rounded cutting edge on one end, can be identified as a chisel, even though we would expect it to be made of harder material with firm and dense compact bone (Rulf 1984, 255), which the cattle rib used cannot entirely satisfy; a similarly shaped bone artefact dating from LPC II, though larger in size but probably equal in function, comes from Hrbovice (Zápotocká – Muška 2007, 73, Tab. 30: 5). All artefacts remained preserved incompletely, probably due to being damaged during their use.

The variety of **organic materials** also comprises a few specimens of **shells** (13.3.), **charcoal** (14.2.) and above all **carbonised seeds, fruits and other parts of cultural plants and weeds** (14.3.) from Feature 68. Analysis shows that the latter sample mainly contained grains of emmer wheat and einkorn wheat in the ratio of 70.45 % to 29.55 % (more details in Lička – Tempír 1999, 36, 39). The incidence of weeds indicates that in this particular case the field had already been cultivated for a long time and was therefore exhausted, poor in nutrients and overgrown with shade-intolerant weeds (sorrel, goosefoot a. o.).

The whole spectrum of examined categories of finds is further supplemented with one date obtained by **radio-carbon dating** (Chap. 14.1., Feature 68, 6080±60 BP, i.e. 5200 – 4900 cal BC), a brief characteristic of evidence of the **Stroked Pottery culture** settlement (15.1.) (several pottery fragments) and some more numerous **early Eneolithic** (15.2.) and **early mediaeval** finds (15.3., Lička 2006), inclusive of settlement features.

16. Evidence of aboveground building structures

The evidence of aboveground building structures (was preserved on a very limited scale mainly in the western part of the excavation area. It is represented by 4 sections of narrow trenches, for the most part slightly arched, oriented approximately N-S, with moderate deviation to the west. Considering the fact that they follow roughly the same line and are adjoined at some places by posthole-like features, the impression given is that they are part of a single building structure, most probably a palisade with several gaps. If we focus solely on the sparse pottery evidence from their backfill, their dating most probably falls within the classic-stage LPC over to the early Eneolithic inclusive, with a small fragment of early stroke-ornamented ware included. Anyway, early Eneolithic inventory is present in some way within all sections of these trenches and is even dominant in section 134/4. Dating the entire structure to early Eneolithic thus seems most likely, considering the interpretation claiming that it is a palisade with several gaps. The other possibility, that individual sections represent the eastern walls of at least two houses, seems to us least likely, if not entirely out of the question since we are lacking any unambiguous evidence of their western walls. Provided that we identified the evidence under review despite the above-mentioned facts or indications as house relics, these would have to be dated for formal reasons (above all the roundness of their supposed walls) to the end of the Linear Pottery culture at the earliest, more likely as late as the late Neolithic, to the period of Stroked Pottery culture.

In the same area a relic of a rectangular building structure was also discovered, formed by foundation trenches on its longitudinal sides and oriented N-S (House 1). It is superimposed over the above-mentioned building structure. The bottom part of a firing structure (Feature 106) may have been part of furnishings in House 1. Another building structure (House 2) may have been situated somewhat farther to the west, indicated mainly by a short row of postholes oriented roughly NNW-SSE in sectors Q – 8, 9 and nearby. Another similar structure may have existed in the area of sectors H, I – 8, 9 and in the immediate area. However, the state of preservation of all above-mentioned structures is too rudimentary to draw more detailed conclusions, including dating.

On the basis of our results, obtained mostly by analysing the pottery found, we can infer with some amount of caution that the earliest Linear Pottery settlement at Kosoř became the central point of a settlement area developing continuously from the earliest LPC period (certainly from the end of Ic subperiod) to at least the late LPC period (III) inclusive, or to the turn between the late and final periods (III/IV). Proper final LPC features were not found at the locality. The frequency of contexts according to individual phases, periods or some longer stages is shown in Fig. 19 at three summarisation levels. It follows that the most numerous contexts come from the middle period, the second most frequent from the later period. The least represented are contexts of the earliest and early periods.

There were multiple reasons for long-term repeated occupation in this area. As far as the location is concerned,

the site and nearby area are situated in a strategically very favourable location, namely at the edge of a Tertiary terrace overlooking the floodplain of the Berounka River and within sight of the confluence of the Berounka and Vltava Rivers. The soil in and around the area is not very fertile but sufficiently suitable for agricultural activities, with the area in close vicinity to several sources of flowing water, at a border between various types of natural environments. The settlement's hinterland is formed here on the one side by the Berounka River with its floodplain and on the other side by the Bohemian Karst, by two different ecosystems. It is this evident diversity of natural resources in a small area which was undoubtedly one of the main reasons why prehistoric man dwelt here continuously for a longer time, repeatedly establishing his settlements. Archaeological research at Kosoř does not yield any direct evidence of the nature of any possible relationship of the indigenous Mesolithic population, documented in close proximity of the site, to the earliest farming settlers, nor does it shed light on whether the groups of hunters and gatherers perhaps survived for a time in the favourable environment of the Bohemian Karst (*Pavlu 2010*, 328), or whether any kind of interaction occurred between these two different socio-economic systems.

Abbreviations

- AÚ – Institute of Archaeology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Prague, v.v.i.
 CW – coarse ware
 DAT – dating
 EN – Eneolithic
 FW – fine ware
 HA – Hallstatt period
 HRB – coarse ware
 IO – incised ornament
 JMN – fine ware
 KER – ceramics
 KI – bone industry
 KN – Knovíz culture
 LPC – Linear Pottery culture
 LnK – Linear Pottery culture
 LO – linear decoration
 NO – without decoration
 N – Neolithic
 NM – National Museum
 ORG – organic temper
 ORN – ornament
 PH – Late Hallstatt period
 PN – post-Neolithic
 PO – relief decoration
 PR – prehistory
 REN – Early Eneolithic
 RS – Early Middle Ages
 SPC – Stroked Pottery culture
 ŠT – Štítary type of Knovíz culture
 TO – technical decoration
 UAPP – Institute of Archaeological Heritage Brno, v.v.i.
 VpK – Stroked Pottery culture

Literatura

- Bailey, D. W. 2000: *Balkan Prehistory. Exclusion, incorporation and identity.* London – New York.
- Báñez, L. 1962: Neolitické pece z Horných Lefantoviec. *Archeologické rozhledy* 11, 470-482.
- Bánffy, E. 2004: The 6th Millenium BC boundary in western Transdanubia and its role in the Central European Neolithic transition (The Szentgyörgyvölgy-Pityerdomb Settlement). *Varia Archaeologica* XV. Budapest.
- Bareš, M. – Lička, M. – Růžicková, M. 1981: K technologii neolitické keramiky I. *Sborník Národního muzea, řada A, XXXV, 137-227.*
- Bareš, M. – Lička, M. – Růžicková, M. 1982: K technologii neolitické keramiky II. *Sborník Národního muzea, řada A, XXXVI, 121-237.*
- Becker, V. 2007: Early and middle Neolithic figurines – the migration of religious belief. *Documenta Praehistorica* XXXIV, 119-127.
- Behrens, H. 1960: Neue Belege für die Anwendung von Farben bei der mitteldeutschen Bandkeramik. *Ausgrabungen und Funde* 5, 12-16.
- Behrens, H. 1973: Die Jungsteinzeit im Mittelelbe-Saale-Gebiet. *Veröffentlichungen des Landesmuseums für Vorgeschichte* 27. Berlin.
- Beneš, J. – Kypča, J. – Lukešová, A. – Věšíňová, K. 2004: Sídliště z doby počátků kultury s lineární keramikou v Praze-Křeslicích. In: Lutovský, M. (ed.): *Otázky neolitu a eneolitu – 2003.* Praha, 29-40.
- Benková, I. 2006: K problematice neolitického osídlení Českého krasu. *Archeologie ve středních Čechách* 10, 191-252.
- Bofinger, J. 2005: *Untersuchungen zur neolithischen Besiedlungsgeschichte des Oberen Gäus. Materialhefte zur Archäologie in Baden-Württemberg* 68. Stuttgart.
- Braun, P. 2004: Záchraně archeologické výzkumy na dálničném obchvatu Plzně u Starého Plzeňce. *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie* XVII, 61-66.
- Braun, P. – Sokol, P. 1996: K neolitickému osídlení na katastru Litic, okr. Plzeň-město. *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie* XIII, 5-15.
- Břicháček, P. – Metlička, M. 2001: Příspěvek k poznání neolitického osídlení Domažlicka. In: Metlička, M. (ed.): *Otázky neolitu a eneolitu našich zemí – 2000.* Plzeň, 63-86.
- Buttler, W. 1938: *Der donauländische und der westische Kulturkreis der jüngeren Stenzeit. Handbuch der Urgeschichte Deutschlands* 2. Berlin – Leipzig.
- Butschkow, H. 1935: *Die bandkeramischen Stilarten Mitteleuropas. Jahresschrift für die Vorgeschichte der sächsisch-thüringischen Länder* XXIII, 1-218.
- Cauliez, J. – Blaise, É. – Bressy, C. – Convertini, F. – Gilbert, Ch. – Hamon, C. – Lazard, N. – Negroni, S. – Ollivier, V. – Pellissier, M. – Pétrequin, P. – Piatscheck, C. – Provenzano, N. – Renault, S. 2011: Le site du Limon-Raspail à Bédouin dans le Vaucluse et le Néolithique fin de moyenne vallée du Rhône. *Bulletin de la Société Préhistorique Française* 108, 263-330.
- Cauvin, J. 1974: Les débuts de la céramique sur le Moyen-Euphrate: nouveaux documents. *Paléorient* 2, 199-205.
- Cladders, M. 2001: *Die Tonware der ältesten Bandkeramik. Untersuchung zur zeitlichen und räumlichen Gliederung. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie* 72. Bonn.
- Cladders, M. – Stäuble, H. 2003: Das 53. Jahrhundert v. Chr.: Aufbruch und Wandel. In: Eckert, J. – Eisenhauer, U. – Zimmermann, A. (Hrsg.): *Archäologische Perspektiven. Analysen und Interpretationen im Wandel (Festschrift für Jens Lüning).* *Internationale Archäologie, Studia honoraria* 20. Rahden/Westf., 491-503.
- Constantin, C. 1985: Fin du Rubané, céramique du Limbourg et post-Rubané. Le néolithique le plus ancien en Bassin Parisien et en Hainaut. *BAR International Series* 273. Oxford.
- Constantin, C. 2007: Exemples d'utilisations de dégraissants organiques dans la céramique du Néolithique ancien et moyen de France et de Belgique: l'os, la mousse et le pavot. *Cahier des thèmes transversaux ArScAn VII 2005 – 2006*, 96-100.
- Čaplovič, P. 1956: Urbanovo-Bacherov majer, neolitické sídliště. *Archeologické rozhledy* VIII, 340-343, 775-777.
- Čížmář, Z. 1998: Nástin relativní chronologie lineární keramiky na Moravě. *Acta Musei Moraviae, Scientiae sociales.* LXXXIII, 105-139.
- Čížmář, Z. 2002: Keramika z pohřebiště v „Široké u lesa“. In: Podborský a kol.: *Dvě pohřebiště neolitického lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích na Moravě.* Brno, 151-190.
- Čížmář, Z. – Geislerová, K. 1997: Pohřby v jamách na sídlišti kultury s lineární keramikou v Žádovicích, okr. Hodonín. *Pravěk – nová řada* 7, 39-75.
- Čížmář, Z. – Procházková, P. 1999: Sídliště mladšího stupně kultury s lineární keramikou v Prostějově-Držovicích. In: Kuzma, I. (ed.): *Otázky neolitu a eneolitu našich krajín.* Nitra, 45-73.
- Demek, J. – Mackovič, P. (eds.) 2006: *Zeměpisný lexikon ČR. Hory a nížiny.* Brno.
- Díaz-del-Río, P. – Consuegra, S. – Domínguez, R. – Martín-Bañón, A. – Vírveda, L. – Agua, F. – Villegas, M.-Á. – García-Heras, M. 2011: Identificación de una tradición tecnológica cerámica con desgrasante óseo en el Neolítico peninsular. *Estudio arqueométrico de materiales cerámicos de Madrid (5300-3400 cal AC).* *Trabajos de Prehistoria* 68, 99-122.
- Dobeš, M. – Kostka, M. – Stolz, D. 2007: Sídliště kultury jordanovské a nálevkovitých pohárů v Praze-Ďáblicích. *Archeologie ve středních Čechách* 11, 79-124.
- Dobeš, M. – Kostka, M. 2008: Další sídliště raného a starého eneolitu v Praze-Ďáblicích. *Archeologie ve středních Čechách* 12, 71-105.

- Dobeš, M. – Zápotocký, M. 2009: Sídliště raného až staršího eneolitu v Hřebčiči, okr. Kladno. Příklad dlouhodobě otevřeného pravěkého objektu. *Archeologické rozhledy* LXI, 265-284.
- Draşovean, F. – Schier, W. 2010: The Neolithic tell sites of Parţa and Uivar (Romanian Banat). A comparison of their architectural sequence and organization of social space. In: Hansen, S. (Hrsg.): *Leben auf dem Tell als soziale Praxis. Beiträge des Internationalen Symposiums in Berlin vom 26.-27. Februar 2007*. Bonn, 165-187.
- Drda, P. – Venclová, N. 1972: Kosoř, okr. Praha-západ. BZO 1972, 76-77.
- Drda, P. – Venclová, N. 1979: Kosoř, okr. Praha-západ. Archiv nálezcových zpráv AÚ Praha, čj. 2322/79.
- Đuriš, J. 2008: Intenzita prepálenia mazanice na príklade deštrukcie domu lengyelskej kultúry z Chynorian. In: Cheben, I. – Kuzma, I. (eds.): *Otázky neolitu a eneolitu našich krajín – 2007*. Nitra, 49-65.
- Eckert, J. – Ihmig, M. – Jürgens, A. – Kuper, R. – Löhr, H. – Lüning, J. – Schröter, L. 1971: Untersuchungen zur neolithischen Besiedlung der Aldenhovener Platte. *Bonner Jahrbücher* 171, 558-664.
- Faivre, X. 2009: Vases à bière : de la production à la consommation. *Cahier des themes transversaux ArScAn IX*, 2007 – 2008, 367-383.
- Farkaš, Z. 1987: Neolitické sídlisko v Bernolákove. *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1986*, 42.
- Franklin, J. A. 1998: Linear and Stichbandkeramik Pottery Technology from the Neolithic Site of Bylany (Czech Republic). In: Pavlů, I. (ed.) *Bylany. Varia 1*. Praha, 3-16.
- Fridrich, J. – Sklenář, K. 1976: Die paläolithische und mesolithische Höhlenbesiedlung des Böhmisches Karstes. *Fontes Archaeologici Pragenses* 16. Pragae.
- Fröhlich, N. 2006: Der bandkeramische Siedlungsplatz Bad Homburg - Ober-Erlenbach: Häuser und Keramik. In: Lüning, J. – von Kaenel, H. – M. (eds.): *Ausgrabungen zur Bandkeramik, Bronze- und Römerzeit in Bad Homburg v.d.H. - Ober-Erlenbach 2001-2002*, Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 136. Bonn, 1-160.
- Gregerová, M. – Čopjaková, R. – Beránková, V. – Bibr, P. – Goš, V. – Hanuláková, D. – Hložek, M. – Holubová-Závodná, B. – Kristová, L. – Kuljovská, Z. – Macháček, J. – Mazuch, M. – Procházková, R. – Škoda, R. – Všianský, D. 2010: *Petroarcheologie keramiky v historické minulosti Moravy a Slezska*. Brno.
- Gregerová, M. – Fojt, B. – Vávra V. 2002: *Mikroskopie horninotvorných a technických minerálů*. Brno.
- Hampel, A. 2002: Bandkeramische Fundstelle in Frankfurt-Höchst „wiederentdeckt“. *Hessen Archäologie* 2001, 27-29.
- Hanöfner, A. – Siftar, L. 2007: Die Ausgrabungen in Ödmühle, Gemeinde Aiterhofen, Lkr. Straubing-Bogen 1975-1980. *Jahresschrift des Historischen Vereins für Straubing und Umgebung* 108, 31-277.
- Hanykýř, V. – Kutzendörfer, J. 2002: *Technologie keramiky*. Praha.
- Heide, B. 2001: Das ältere Neolithikum im westlichen Kraichgau. *Internationale Archäologie* 53. Rahden/Westf.
- Hložek, M. 2003: Rekonstrukce technologie výroby zvoncovitých pohárů na základě mikropetrografických rozborů. *Rekonstrukce a experiment v archeologii* 4, 116-121.
- Hložek, M. 2008: *Encyklopedie moderních metod v archeologii. Archeometrie*. Praha.
- Horáková, J. – Kalábek, M. – Peška, J. (eds.) 1997: Osada lidu s lineární keramikou v Přáslavicích-Kocourovci. *Archaeologiae Regionalis Fontes I*. Olomouc, 99-105.
- Hulthén, B. 1977a: On Ceramic Technology during the Scanian Neolithic and Bronze Age. *Theses and Papers in North-European archaeology* 5. Stockholm.
- Hulthén, B. 1977b: Technological investigation of pottery sherds of Michelsberger Culture from „Le Gué du Plantin“ at Neufvilles, Hainaut, Belgium. In: De Heinzelin, J. – Haesaerts, P. – De Laet, S. J.: *Le Gué du Plantin (Neufvilles), site néolithique et romain. Dissertationes Archaeologicae Gandenses* 17. Brugge.
- Humpola, D. – Stříšková, J. 2011: Nové poznatky z období kultury s lineární keramikou na Moravě. In: Cheben, I. – Soják, M. (eds.): *Otázky neolitu a eneolitu našich krajín – 2010*. Nitra (v tisku).
- Jíra, J. A. 1911: Neolithische bemalte Keramik in Böhmen. *Manus III*, 225-254.
- Jiráň, L. 2002: Die Messer in Böhmen. *Prähistorische Bronzefunde VII/5*. Stuttgart.
- Kalferst, J. – Zápotocký, M. 1991: Sídliště ze staršího období kultury nálevkovitých pohárů u Benátek, okr. Hradec Králové. *Archeologické rozhledy* XLIII, 376-410.
- Kalicz, N. 1991: Die Keszthely-Gruppe der Transdanubischen (mit teleuropäischen) Linearbandkeramik im Lichte der Ausgrabung in Kustánszeg (Westungarn). *Communications Archaeologicae Hungariae*, 5-35.
- Kalicz, N. – Makkay, J. 1977: Die Linienbandkeramik in der Großen Ungarischen Tiefebene. Budapest.
- Kaltofen, A. 2003: Die linienbandkeramische Siedlung von Schwiegerhausen, Ldkr. Osterode am Harz. *Neue Ausgrabungen und Forschungen in Niedersachsen* 24, 9-232.
- Kaufmann, D. 1976: Linienbandkeramische Kultgegenstände aus dem Elbe-Saale-Gebiet. *Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte* 60, 61-96.
- Kaufmann, D. 1977: Entdeckung und Vermessung einer befestigten linienbandkeramischen Siedlung bei Eilsleben, Kr. Wanzleben. *Zeitschrift für Archäologie* 11, 93-100.
- Kaufmann, D. 1981: Neue Funde der ältesten Linienbandkeramik von Eilsleben, Kreis Wanzleben. *Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte I*, (Festschrift W. Coblenz). Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege - Beiheft 16. Berlin, 129-143.
- Kaufmann, D. 1982: Zu einigen Ergebnissen der Ausgrabungen im Bereich des Linienbandkeramischen Erdwerks bei Eilsleben, Kreis Wanzleben. In: Chropovský, B. (red.): *Siedlungen der Kultur mit Linearbandkeramik in Europa. Internationales Kolloquium Nové Vozokany 17.-20. November 1981*. Nitra, 69-91.
- Kaufmann, D. 1983: Die ältestelinienbandkeramischen Funde von Eilsleben, Kr. Wanzleben, und der Beginn des Neolithikums im Mittelbe-Saale-Gebiet. *Nachrichten aus Niedersachsens Urgeschichte* 52, 177-202.
- Kaufmann, D. 1989: Kultische Äußerungen im Frühneolithikum des Elbe-Saale-Gebietes. In: Schlette, F. – Kaufmann, D. (Hrsg.): *Religion und Kult in ur- und frühgeschichtlicher Zeit*. Berlin, 111-139.
- Kaufmann, D. 1991: Südliche Einflüsse in der Linienbandkeramik des Elbe-Saale-Gebietes. *Banatica* 11, 275-295.
- Kaufmann, D. 2010: Eilsleben und der Beginn des Neolithikums in Mitteldeutschland. In: Gronenborn, D. – Petrasch, J. (Hrsg.): *Die Neolithisierung Mitteleuropas: Internationale*

- Tagung, Mainz 24. bis 26. Juni 2005 – The Spread of the Neolithic to Central Europe: International Symposium, Mainz 24 June – 26 June 2005. Teil 1, 2. Mainz, 415-428.
- Kazdová, E. 1983-1984: Chronologie der MBK-Kultur in Mähren. Mitteilungen der Österreichischen Arbeitsgemeinschaft für Vor- und Frühgeschichte XXXIII-XXXIV, 133-149.
- Kazdová, E. 1984: Těšetice-Kyjovice 1. Starší stupeň kultury s moravskou malovanou keramikou. Brno.
- Kazdová, E. 1989-1990: Hrob H12 s vypíchanou keramikou a červeným barvivem z Těšetic-Kyjovic. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity M4, 127-141.
- Kazdová, E. 1998: Poznámky k intruzím keramiky v neolitických sídlištních objektech. In: Otázky neolitu a eneolitu našich zemí. Turnov – Hradec Králové, 60-70.
- Kind, C. J. 1989: Ulm – Eggingen. Die Ausgrabungen 1982 bis 1985 in der bandkeramischen Siedlung und der mittelalterlichen Wüstung. Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg 34. Stuttgart.
- Kloiber, Á. – Kneidinger, J. 1968: Die neolithische Siedlung und die neolithischen Gräberfundplätze von Rutzing und Haid, Ortsgemeinde Hörsching, politischer Bezirk Linz-Land, Oberösterreich. Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereines 113, 9–55.
- Kneipp, J. 1998: Bandkeramik zwischen Rhein, Weser und Main. Studien zu Stil und Chronologie der Keramik. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 47. Bonn.
- Kornerup, A. – Wanscher, J. H. 1963: Taschenlexikon der Farben. Zürich – Göttingen.
- Košťuřík, P. 1973: Die Lengyel-Kultur in Mähren. Die jüngere mährische bemalte Keramik. Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně I/6. Praha.
- Košťuřík, P. 1979: Neolitické sídliště s malovanou keramikou u Jaroměřic n. R. Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně VII/1. Praha.
- Koukouli-Chryssanthaki, Ch. – Todorova, H. – Aslanis, I. – Vajsov, I. – Valla, M. 2007: A Greek-Bulgarian Archaeological Project. In: Todorova, H. – Stefanovich, M. – Ivanov, G. (eds.): The Struma/Strymon River Valley in Prehistory. Proceedings of the International Symposium „Strymon Praehistoricus“, Kjustendil-Blagoevgrad-Serres-Amphipolis, 27. 09 - 1. 10. 2004. Sofia, 43-78.
- Kovárník, J. 2003-2004: Osídlování nížin ve starším stupni kultury s lineární keramikou na jižní Moravě. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity M 8-9, 31-52.
- Kovárník, J. 2010: Poznámka k technologii vytváření moravské malované keramiky. Využívaly se již otočné destičky? Živá archeologie – rekonstrukce a experiment v archeologii 11, 118-121.
- Kowarik, K. 2010: Die Keramikfunde der Häuser 1 – 4 aus der bandkeramischen Siedlung von Mold in Niederösterreich. In: Lenneis, E. (Hrsg.): Die bandkeramische Siedlung von Mold bei Horn in Niederösterreich. Teil 1 – Naturwissenschaftliche Beiträge und Einzelanalysen. Internationale Archäologie 115. Rahden/Westf., 33-168.
- Krause, O. – Schmidt, A. – Callegen, G. 2005: Die bandkeramische Siedlung „Auf dem Hainspiel“ von Niederdorfelden. Hessen Archäologie 2004, 33-35.
- Kubíková, J. – Ložek, V. – Špryňar, P. a kol. 2005: Chráněná území ČR, sv. XII. Praha.
- Kulczycka-Leciejewiczowa, A. 2008: Samborzec. Studium przemian kultury ceramiki wstęgowej rytej. Wrocław.
- Kulczycka-Leciejewiczowa, A. – Romanow, J. 1985: Wczesno-neolityczne osiedla w Gniechowicach i Starym Zamku. Silesia Antiqua 27, 9-81.
- Kuna, M. 1991: Archeologický výzkum neolitického sídliště v Roztokách 1980 – 1985. Historie výzkumu, popis lokality a sídlištních objektů. Muzeum a současnost 10/I, 23-87.
- Květina, P. 2002: Příspěvek k otázce formativních procesů archeologického materiálu. In: Pavlů, I. (ed.): Bylany. Varia 2. Praha, 21-38.
- Květina, P. – Končelová, M. 2011: Kategorie výzdobného stylu na lineární keramice z Bylan. Archeologické rozhledy LXIII, 195-219.
- Květina, P. – Pavlů, I. 2007: Neolitické sídliště v Bylanech – základní databáze. Praha.
- Lászlo, A. 1972: Vases néolithiques à face humaine, découverts en Roumanie. In: Fitz, J. – Makkay, J. (Hrsg.): Die aktuellen Fragen der Bandkeramik. Székesfehérvár, 211-235.
- Le Mière, M. 2009: Early Neolithic pottery from the Near East: the question of temper and its implications. In: Astruc, L. – Gaulon, A. – Salonova, L. (eds.): Méthodes d'approche des premières productions céramiques: étude de cas dans les Balkans et au Levant. Table-ronde de la Maison de l'Archéologie et de l'Ethnologie (Nanterre, France) 28 février 2006 – Methoden zur Untersuchung der ersten Keramikproduktion: Beispiele auf dem Balkan und der Levante. Berichte des Kolloquiums in Nanterre, Maison de l'Archéologie et de l'Ethnologie, 28. Februar 2006. Rahden/Westf., 73-80.
- Le Mière, M. – Picon, M. 1998: Les débuts de la céramique au Proche-Orient. Paléorient 24, 5-26.
- Lehmann, J. 2004: Die Keramik und Befunde des bandkeramischen Siedlungsplatzes Erkelenz-Kückhoven, Kreis Heinsberg (Grabungskampagnen 1989-1994). Der bandkeramische Siedlungsplatz von Erkelenz- Kückhoven 1. Rheinische Ausgrabungen 54. Mainz, 1-364.
- Lenneis, E. 1989: Zum Forschungsstand der ältesten Bandkeramik in Österreich. Archäologisches Korrespondenzblatt 19, 23-36.
- Lenneis, E. 2001: Die altbandkeramischen Siedlungen von Neckenmarkt und Strögen. Das Fundgut. In: Lenneis, E. – Lüning, J.: Die altbandkeramischen Siedlungen von Neckenmarkt und Strögen. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 82. Bonn, 1-275.
- Lenneis, E. 2003: Nachweise von Keszthely-Keramik in Österreich. In: Jerem, E. – Racky, P. (Hrsg.): Morgenrot der Kulturen. Frühe Etappen der Menschheitsgeschichte in Mittel- und Südosteuropa (Festschrift für Nándor Kalicz zum 75. Geburtstag). Archaeolingua 15. Budapest, 207-222.
- Lenneis, E. 2004: Erste Anzeichen der Regionalisierung sowie Nachweise von Fernkontakten in der älteren Linearbandkeramik. Antaeus 27, 47-59.
- Lenneis, E. 2005: Die „Einheitlichkeit“ der frühen Bandkeramik – Forschungsstand oder Realität? In: Lüning, J. – Frirdich, Ch. – Zimmermann, A. (Hrsg.): Die Bandkeramik im 21. Jahrhundert. Symposium in der Abtei Brauweiler bei Köln vom 16. 9. - 19. 9. 2002. Rahden/Westf., 75-79.
- Lenneis, E. 2006: Die Bedeutung von Prellenkirchen für die Erforschung der älteren Linearbandkeramik in Österreich. Archäologie Österreichs 17/2, 13-20.
- Lenneis, E. 2009: Rosenburg im Kamptal, Niederösterreich. Ein Sonderplatz der älteren Linearbandkeramik. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 164. Bonn.
- Levi-Strauss, C. 1966: Smutné tropy. Praha.
- Lička, M. 1981: Žárový hrob kultury s vypíchanou keramikou z Liběchova, okr. Mělník. Praehistorica 8, 35-41.

- Lička, M. 1994:* Zu Töpferöfen der Lengyel-Kultur. In: Košťálek, P. (ed.): Internationales Symposium über die Lengyel-Kultur 1888-1988. Znojmo-Kravsko-Těšetice 3. – 7. 10. 1988. Brno – Łódź, 192-199.
- Lička M. 2006:* Stopy osídlení ze starší doby hradištní v Kosoři, okr. Praha-západ. In: Sedláček, R. – Sigl, J. – Vencl, S. (eds.): Vita Archaeologica, Sborník Víta Vokolka. Hradec Králové – Pardubice, 153-167.
- Lička, M. 2009:* Il neolitico europeo e le sue origini. In: Kruta, V. – Kruta-Poppi, L. – Lička, M. – Magni, E. (eds.): Antenate di Venere. 27.000-4000 a.C. Milano, 69-73.
- Lička, M. 2011a:* Antropomorfní soška kultury s lineární keramikou z Chabařovic, okr. Ústí nad Labem. Archeologie ve středních Čechách 15, 581-595.
- Lička, M. 2011b:* Otvory ve stěnách nádob kultury s lineární keramikou v Kosoři, okr. Praha-západ. Sborník prací filozofické fakulty brněnské university M 14-15, 129-146. (v tisku).
- Lička, M. – Bareš, M. 1993:* Technologie de la céramique néolithique: méthodes et problèmes des recherches. Pulpudeva – Semaines philippopolitaines de l'histoire et de la culture thrace 6, Sofia, 90-104.
- Lička, M. – Mach, Z. 2011:* Mazanický sídlištní odpad jako zdroj informací o neolitických jednokomorových pecích. In: Cheben, I. – Soják, M. (red.): Otázky neolitu a eneolitu našich krajín – 2010. Nitra (v tisku).
- Lička, M. – Přichystal, A. – Sklenář, K. – Šreinová, B. – Beneš, J. 1999:* Příspěvek k osídlení kultury s vypíchanou keramikou v Horkách nad Jizerou, okr. Mladá Boleslav. Časopis Národního muzea, A 168, 1-22.
- Lička, M. – Tempír, Z. 1999:* Příspěvek k neolitickému osídlení Kosoře, okr. Praha-západ. Sborník prací filozofické fakulty brněnské university M 4, 31-39.
- Lička, M. – Sedláčková, J. – Šreinová, B. – Šrein, V. – Štátný, M. 2012:* Broušená a ostatní kamenná industrie z naleziště kultury s lineární keramikou v Kosoři, okr. Praha-západ (v přípravě).
- Lichardus, J. 1968:* Jaskyňa Domica, najvýznačnejšie sídlisko ľudu bukovohorskej kultúry. Bratislava.
- Lichter, C. (Hrsg.) 2007:* Vor 12.000 Jahren in Anatolien. Die ältesten Monumente der Menschheit, Ausstellung Karlsruhe. Stuttgart.
- Lichter, C. (Hrsg.) 2010:* Jungsteinzeit im Umbruch. Die „Michelsberger Kultur“ und Mitteleuropa vor 6000 Jahren. Katalog zur Ausstellung im Badischen Landesmuseum Schloss Karlsruhe 20. 11. 2010 - 15. 5. 2011. Karlsruhe.
- Logar, M. – Perić, S. – Mellini, M. – Poharc-Logar, V. 2004:* Mineral composition, microstructure and color of Neolithic pottery with an insight into manufacturing. In: Perić, S. (ed.): The Neolithic in the Middle Morava Valley 1. Beograd, 49-67.
- Lüning, J. 1976:* Schussenried und Jordansmühl. In: Die Anfänge des Neolithikums vom Orient bis Nordeuropa. Teil Vb. Westliches Mitteleuropa. Fundamenta. Monographien zur Urgeschichte, Reihe A, Band 3. Köln-Wien, 122-187.
- Lüning, J. 2006:* Missionare aus dem Osten bekehren und belehren. Archäologie in Deutschland 3, 28-31.
- Lüning, J. – Kloos, U. – Albert, S. 1989:* Westliche Nachbarn der bandkeramischen Kultur: La Hoguette und Limburg. Germania 67, 355-420.
- Makkay, J. 1978:* Excavations at Bicske. I. The Early Neolithic – The Earliest Linear Band Ceramic. Alba Regia XVI, 9-60.
- Makkay, J. 2000:* Bisher unbeachtete Verzierungen der Feinkeramik der Körös-Kultur. In: Hiller, S. – Nikolov, V. (Hrsg.): Karanovo III. Beiträge zum Neolithikum in Südosteuropa. Wien, 311-325.
- Makkay, J. 2001:* Vessels of the Körös-culture with perforated base. In: Ginter, B. (red.) et al.: Problems of the Stone Age in the Old World. Jubilee book dedicated to Professor Janusz K. Kozłowski on his 40th scientific work in Jagiellonian University. Kraków, 281-288.
- Makkay, J. 2002:* Ein Opferfund der frühneolithischen Körös-Kultur mit einem Gefäß mit Schlangendarstellung. Archeologické rozhledy LIV, 202-207.
- Makkay, J. – Starnini, E. 2008:* The excavations of Early Neolithic sites of the Körös culture in the Körös Valley, Hungary: The final report. Vol. II: The pottery assemblages, Vol. III: The small finds. Budapest.
- Malkovský, M. – Vencl S. 1995:* Quartzites of North-West Bohemia as Stone Age raw materials: environs of the towns of Most and Kadaň, Czech Republic. Památky archeologické LXXXVI, 5-37.
- Mania, D. 2004:* Königsau – Jäger am Ascherslebener See vor 80 000 Jahren. In: Meller, H. (Hrsg.): Paläolithikum und Mesolithikum. Kataloge zur Dauerausstellung im Landesmuseum für Vorgeschichte Halle 1. Halle (Saale), 175-196.
- Martinez, S. – Prévost-Dermarkar, S. 2004:* Les techniques de construction de l'habitat en terre du site néolithique de Dikili Tash (Macédoine orientale, Grèce). Cahier des thèmes transversaux ArScAn vol. IV 2002 – 2003, 147-150.
- Mateiciucová, I. 1997:* Rozbor štípané industrie. In: Horáková, J. – Kalábek, M. – Peška, J. (eds.): Osada lidu s lineární keramikou v Přáslavicích-Kocourovci. Archaeologiae Regionalis Fontes 1. Olomouc, 99-105.
- Mateiciucová, I. 1999:* Štípaná industrie kultury s vypíchanou keramikou v Olomouci-Slavoníně a její význam pro rekonstrukci společensko-kulturních přeměn ve středním a mladém neolitu. In: Kazdová, E. – Mateiciucová, I. – Peška, J. (eds.): Olomouc-Slavonín (I). Sídlíště kultury s vypíchanou keramikou. Archaeologiae Regionalis Fontes 2. Olomouc, 135-168.
- Mateiciucová, I. 2001:* Mechanismy distribuce štípané industrie v mezolitu a neolitu aneb význam importovaných kamenných surovin. In: Metlička, M. (ed.): Otázky neolitu a eneolitu našich zemí - 2000. Plzeň, 7-18.
- Mateiciucová, I. 2008:* Talking stones: the chipped stone industry in Lower Austria and Moravia and the beginnings of the Neolithic in Central Europe (LBK), 5700-4900 BC. Dissertationes Archaeologicae Brunenses/Pragensesque 4. Brno.
- Matoušek, V. – Stolz, D. 2004:* Časně eneolitické sídliště v Bělči (okr. Beroun). Archeologie ve středních Čechách 8, 209-218.
- Meier-Arendt, W. 1963:* Fundstellen mit ältester Bandkeramik in Hessen. Fundberichte aus Hessen 3, 20-28.
- Modderman, P. J. R. 1986:* Die neolithische Besiedlung bei Hienheim, Ldkr. Kelheim. Materialhefte zur Bayerischen Vorgeschichte A 57. Kallmünz/Opf.
- Nerudová, Z. 2011:* Kamenná štípaná industrie kultury s lineární keramikou ze Žádovic (okr. Hodonín). Acta Musei Moraviae, Scientiae sociales XLVI, 19-31.
- Nerudová, Z. – Přichystal, A. 2011:* Rozbor kamenné štípané industrie ze sídliště Kosoř (okr. Praha-západ). In: Kazdová, E. (red.): Otázky neolitu a eneolitu našich krajín – 2010. Brno, (v tisku).
- Neth, A. 1999:* Eine Siedlung der frühen Bandkeramik in Gerlingen, Kreis Ludwigsburg. Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg 79. Stuttgart.
- Neustupný, E. 1956:* K relativní chronologii volutové keramiky. Archeologické rozhledy VIII, 386-407, 453-455, 461-462.

- Neustupný, E. 1969: Der Übergang vom Neolithikum zum Äneolithikum und Ausklang der Lengyel-Kultur. Študijné zvesti Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied 17, 271-291.
- Neustupný, E. 2004: Remarks on the Origin of the Linear Pottery culture. In: Lukes, A. and M. Zvelebil (eds.): LBK Dialogues. Studies in the formation of the Linear Pottery Culture. BAR International Series 1304. Oxford, 3-5.
- Neustupný, E. 2008a: Všeobecný přehled eneolitu. In: Neustupný, E. (ed.): Archeologie pravěkých Čech 4. Eneolit. Praha, 11-37.
- Neustupný, E. 2008b: Časný eneolit. In: Neustupný, E. (ed.): Archeologie pravěkých Čech 4. Eneolit. Praha, 38-59.
- Neustupný, J. – Hásek, I. – Hralová, J. – Břeň, J. – Turek, R. 1960: Pravěk Československa. Praha.
- Nieszery, N. 1995: Linearbandkeramische Gräberfelder in Bayern. Mit Beiträgen von Lothar Breind, Petra Carli-Thiele et al. und Gernot Endlicher. Internationale Archäologie 16. Espelkamp.
- Novotný, B. 1950: Jordanovská skupina a jihovýchodní vlivy v českém neolitu. Obzor prehistorický XIV, 163-260.
- Novotný, B. 1962: Lužianska skupina a počiatky maľovanej keramiky na Slovensku. Bratislava.
- Olmerová, H. - Pavlů, I. 1991: Neolitický sídelní areál v Liboci, k.ú. Praha 6 - Dolní Liboc. Archaeologica Pragensia 11, 5-64.
- Ondruš, V. 2002: Dvě pohřebiště lidu s neolitickou lineární keramikou ve Vedrovicích. In: Podborský, V. a kol.: Dvě pohřebiště lidu s neolitickou lineární keramikou ve Vedrovicích na Moravě. Brno, 9-149.
- Oross, K. – Bánffy, E. 2009: Three successive waves of Neolithisation: LBK development in Transdanubia. Documenta Praehistorica XXXVI, 175-189.
- Pavelčík, J. 1955: Neolitická chata z Žop. Nové archeologické výzkumy v kraji Gottwaldovském. Studie Krajského musea v Gottwaldově, 8-14.
- Pavelka, J. – Vařeka, P. 2008: Příspěvek k poznání stravy ve vrcholném středověku. První výsledky analýzy potravinových zbytků na keramice v Čechách. Kuděj 1-2, 98-109.
- Pavlů, I. 1965: Sídlíště kultury s keramikou lineární v Krchlebech. Archeologické rozhledy XVII, 161-176.
- Pavlů, I. 1966: Early „Myths“ Relating to Neolithic Society. Archeologické rozhledy XVIII, 700-717.
- Pavlů, I. 1972: Das linearkeramische Ornament in der Entwicklung der böhmischen Linearkeramik. In: Fitz, J. – Makkay, J. (Hrsg.): Die aktuellen Fragen der Bandkeramik. Székesfehérvár, 131-142.
- Pavlů, I. 1974: Formalizace popisu vztahů mezi objekty na sídlíštích kultury s lineární keramikou. Slovenská archeológia XXII – 2, 465-474.
- Pavlů, I. 1975-1976: Význam jednotlivých vlastností české lineární keramiky. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity E 20-21, 150-156.
- Pavlů, I. 1981: Počátky vyplňované pásky v české lineární keramice. Praehistorica VIII – Varia Archaeologica 2, 21-25.
- Pavlů, I. 1997: Pottery origins. Initial Forms, Cultural Behavior and Decorative Styles. Praha.
- Pavlů, I. 1998: Kultureller Kontext der neolithischen Gesichtsgefäße im Donaubecken. Saarbrücker Studien und Materialien zur Altertumskunde 6-7, 111-131.
- Pavlů, I. 2000: Life on a Neolithic Site. Bylany – Situational Analysis of Artefacts. Praha.
- Pavlů, I. 2002: Neolitické komponenty na polykulturních lokalitách v mikroregionu Vrchlice a Klejnárky. In: Pavlů, I. (ed.): Bylany. Varia 2.. Praha, 45-116.
- Pavlů, I. 2004a: Sídelní areál Křimice 1975. Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie XVII, 7-60.
- Pavlů, I. 2004b: The Origins of the Early Linear Pottery Culture in Bohemia. In: Lukes, A. and Zvelebil, M. (eds.): LBK Dialogues. Studies in the formation of the Linear Pottery Culture. BAR International Series 1304. Oxford, 83-90.
- Pavlů, I. 2008: Lineární keramika v předovýchodních i evropských souvislostech. Pravěk - nová řada 18, 3-137.
- Pavlů 2009: Nástin koncepce neolitu pro dvacáté první století. In: www.bylany.com.
- Pavlů, I. 2010: Die früheste Bandkeramik in Böhmen und die regionalen Unterschiede. In: Gronenborn, D. – Petrasch, J. (Hrsg.): Die Neolithisierung Mitteleuropas: Internationale Tagung, Mainz 24. Bis 26. Juni 2005 – The Spread of the Neolithic to Central Europe: International Symposium, Mainz 24 June – 26 June 2005. Teil 1, 2. Mainz. 327-332.
- Pavlů, I. – Rulř, J. 1996: Nejstarší zemědělci na Kutnohorsku a Čáslavsku. Archeologické rozhledy XLVIII, 643-673.
- Pavlů, I. – Rulř, J. – Zápotocká, M. 1986: Theses on the neolithic site of Bylany. Památky archeologické LXXVII, 288-421.
- Pavlů, I. – Vokolek, V. 1992: Early Linear Pottery Culture in the Eastern Bohemia. Památky archeologické LXXXIII, 41-87.
- Pavlů, I. – Vokolek, V. 1996: The Neolithic Settlement at Holohlavý (Hradec Králové). Památky archeologické LXXXVII, 5-60.
- Pavlů, I. – Zápotocká, M. 1978: Analysis of the Czech Neolithic Pottery. Morphological and Chronological Structure of Projections. Praha.
- Pavlů, I. – Zápotocká, M. 1979: Současný stav a úkoly studia neolitu v Čechách. Památky archeologické 70, 281-318.
- Pavlů, I. – Zápotocká, M. 1983: Bylany. Katalog: sekce A - díl 1. Výzkum 1953 – 1967. Praha.
- Pavlů, I. (ed.) 2007: Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit. Praha.
- Pavlů, I. – Zápotocká, M. – Soudský, O. 1987: Bylany. Katalog: sekce B, F. Text. Výzkum 1953 – 1967. Praha.
- Pavlů, I. 2004: Sídelní areál Křimice 1975. Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie XVII, 7-60.
- Pavúk, J. 1964: Grab des Želiezovce Typus in Dvory nad Žitavou. Slovenská archeológia XII, 5-68.
- Pavúk, J. 1980: Ältere Linearkeramik in der Slowakei. Slovenská archeológia XXVIII, 7-90.
- Pavúk, J. 1994: Štúrovo. Ein Siedlungsplatz der Kultur mit Linearkeramik und der Želiezovce-Gruppe. Nitra.
- Pavúk, J. 2002: V. Podborský a kolektiv: Dvě pohřebiště neolitického lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích na Moravě. Brno 2002 (recenze). Pravěk - nová řada 12, 467-469.
- Pavúk, J. 2003: Hausgrundrisse der Lengyel-Kultur in der Slowakei. In: Eckert, J. – Eisenhauer, U. – Zimmermann, A. (Hrsg.): Archäologische Perspektiven. Analysen und Interpretationen im Wandel (Festschrift für Jens Lüning). Internationale Archäologie. Studia honoraria 20. Rahden/Westf., 455-469.
- Pavúk, J. 2004a: E. Lenneis – J. Lüning: Die altbandkeramischen Siedlungen von Neckenmarkt und Strögen. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 82. Bonn 2001 (recenze). Germania 82, 513-517.
- Pavúk, J. 2004b: Stará lineárna keramika na Slovensku a neolitizácia strednej Európy. In: Lutovský, M. (ed.): Otázky neolitu a eneolitu - 2003. Praha, 11-28.
- Pavúk, J. 2005: Typologische Geschichte der Linearbandkeramik. In: Lüning, J. – Frirdich, Ch. – Zimmermann, A. (Hrsg.): Die Bandkeramik im 21. Jahrhundert. Symposium in der Abtei Brauweiler bei Köln vom 16. 9. - 19. 9. 2002. Rahden/Westf., 41-48.

- Pavúk, J. – Farkaš, Z. 2012: Beitrag zur Gliederung der älteren Linearerkeramik. Prehistoric Studies. Budapest (v tisku).
- Pecka, J. 1916: Archeologické zprávy z okolí radotínského. Památky archeologické XXVIII, 88-91.
- Pechtl, J. 2008: Beiträge zu bandkeramischen Grubenöfen – nicht nur aus Stephansposching, Ldkr. Deggenorf. Vorträge des 26. Niederbayerischen Archäologentages, 35-92.
- Peška, J. – Tajer, A. 2008: Příspěvek k poznání jevišovického osídlení na střední Moravě. In: Bém, M. – Peška, J.: Ročenka 2008. Olomouc, 59-107.
- Petrasch, J. 1986: Neolithische Öfen in Mittel- und Südosteuropa. Acta Praehistorica et Archaeologica 18, 33-83.
- Pétrequin, P. – Martineau, R. – Nowicki, P. – Gauthier, E. – Schaal, C. 2009: La poterie Hogue de Choisey (Jura), les Cham-pins. Observations techniques et insertion régionale. Bulletin de la Société Préhistorique Française 106, 491-515.
- Pieler, F. 2006: Eine Siedlung der Vornotenkopferkeramik aus Mörtersdorf, VB Horn. Archäologie Österreichs 17, 21-30.
- Pleiner, R. – Rybová, A. (eds.) 1978: Pravěké dějiny Čech. Praha.
- Pleinerová, I. 1956: Sídliště s volutovou keramikou v Třebušicích u Mostu. Archeologické rozhledy VIII, 325-328, 346.
- Pleinerová, I. – Pavlů, I. 1979: Březno. Osada z mladší doby kamenné v severozápadních Čechách. Ústí nad Labem.
- Pleslová-Štiková, E. 1985: Makotřasy: A TRB site in Bohemia. Fontes Archaeologici Pragenses 17. Pragae.
- Podborský, V. 1971: Hliněná pec na sídlišti s lineární keramikou v Těšetících. Sborník prací filosofické fakulty brněnské university E 16, 59-66.
- Podborský, V. 1984: Modely lidu s moravskou malovanou keramikou. Sborník prací filosofické fakulty brněnské university E 29, 27-66.
- Podborský, V. 2006: Náboženství pravěkých Evropanů. Brno.
- Popa, C. I. 2000: Descoperiri neolitice timpurii în bazinul hidrografic al Cugirului (județul Alba). Banatica 15, 17-47.
- Popelka M. 1991: Chipped stone industry. In: Pavlů, I. – Rulf, J. (eds.): Stone industry from the neolithic site of Bylany. Památky archeologické LXXXII, 277- 365.
- Popelka, M. 1999: K problematice štípané industrie v neolitu Čech. Praehistorica XXIV, 7-122.
- Prévost-Dermarkar, S. 2003: Les fours néolithiques de Dikili Tash (Macédoine, Grèce) : une approche expérimentale des techniques de construction des voûtes en terre à bâtir. In: Frère-Sautot, M.-Ch. (dir.): Le feu domestique et ses structures au Néolithique et aux Âges des métaux. Actes du colloque de Bourg-en-Bresse et Beaune, 7-8 octobre 2000, Préhistoires 9. Montagnac, 231-243.
- Prokeš, L. – Hložek, M. 2006: Analýza zbytků zuhelnatělé organické hmoty na starohradištních artefaktech z Kosoře. In: Sedláček, R. Sigl, J. Vencl, S. (eds.): Vita Archaeologica, Sborník Vita Vokolka. Hradec Králové – Pardubice, 167-170.
- Prokeš, L. – Hložek, M. 2007: Identification of Some Adhesives and Wood Pyrolysis Products of Archaeological Origin by Direkt Inlet Mass Spectrometry. Chemia Analytica 52, 700-713.
- Prostředník, J. – Šída, P. 2010: Nejstarší dějiny Českého ráje a horního Pojizeří. Turnov.
- Přichystal, A. 1985: Štípaná industrie z neolitického sídliště v Bylanech (okr. Kutná Hora) z hlediska použitých surovin a jejich provenience. Archeologické rozhledy XXXVII, 481-488.
- Přichystal, A. 2004: Česká naleziště surovin na výrobu kamenných štípaných artefaktů v pravěku. Památky archeologické XCV, 5-30.
- Přichystal, A. 2009: Kamenné suroviny v pravěku východní části střední Evropy. Brno.
- Přichystal, M. 2008: Brno – Starý Liskovec 2005. „Klíny“. Stavba Moravského zemského archivu. Nálezová zpráva č. j. 10/08 (archiv ÚAPP Brno). Brno.
- Quitta, H. 1960: Zur Frage der ältesten Bandkeramik in Mitteleuropa. Praehistorische Zeitschrift XXXVIII, 1-38, 153-188.
- Raczky, P. – Anders, A. 2003: The internal relations of the Alföld Linear Pottery in Hungary and the characteristics of human representation. In: Jerem, E. – Racky, P. (Hrsg.): Morgenrot der Kulturen. Frühe Etappen der Menschheitsgeschichte in Mittel- und Südosteuropa (Festschrift für Nándor Kalicz zum 75. Geburtstag). Archaeolingua 15. Budapest, 155-182.
- Rada, P. 1990: Techniky keramiky. Praha.
- Rauba-Bukowska, A. 2009: Bone temper in early Neolithic vessels from southern Poland. Examinations using Scanning Microscopy. In: Hofmann, D. – Bickle, P. (eds.): Creating Communities. New Advances in Central European Neolithic Research. Oxford, 235-248.
- Rosenberg, M. 1999: Hallan Çemi. In: Özdoğan, M. – Başgelen, N. (eds.): Neolithic in Turkey. The Cradle of Civilization. New discoveries. Plates. Istanbul, 25-33.
- Rosenqvist, A. M. 1982: Keramikken fra Rognlien, Rødskjær og Sluppan, 1981, nye naturvitenskapelige analyser etter 15 år. Riksantikvarens rapporter 2, 9-15.
- Ruttikay, M. – Cheben, M. 2011a: Neolitické a eneolitické nálezy z Velkých Vozokán. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2010, Nitra 2011 (v tisku).
- Ruttikay, M. – Cheben, M. 2011b: Polykulturné sídlisko u Čiernych Kľačian. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2010, Nitra (v tisku).
- Rulf, J. 1984: Příspěvek k poznání neolitické kostěné industrie v Čechách. Archeologické rozhledy XXXVI, 241-260.
- Rulf, J. 1986: Ke struktuře keramické náplně středočeských sídlišť kultury s lineární keramikou. Památky archeologické LXXVII, 234-247.
- Rulf, J. 1991: Archeologický výzkum neolitického sídliště v Roztokách. Keramika. Muzeum a současnost 10/1, 88-176.
- Rulf, J. 1997a: Die Elbe-Provinz der Linearbandkeramik. Památky archeologické – Supplementum 9. Praha.
- Rulf, J. 1997b: Intruze keramiky. Příspěvek ke kritice pramenů. Archeologické rozhledy XLIX, 439-461.
- Rück, O. 2007: Neue Aspekte und Modelle in der Siedlungsforschung zur Bandkeramik. Die Siedlung Weisweiler 111 auf der Aldenhovener Platte, Kr. Düren. Internationale Archäologie 105. Rahden/Westf.
- Servelle, Ch. 1980: Deux vases chasséens exceptionnels des Monges (Launaguët, Haute-Garonne). Bulletin de la Société Préhistorique Française 77, 385-396.
- Schade-Lindig, S. 2002: Idol- und Sonderfunde der bandkeramischen Siedlung von Bad Nauheim - Nieder-Mörlen „Auf dem Hempler“ (Wetteraukreis). Germania 80, 47-114.
- Schlichtherle, H. 2010: Kultbilder in den Pfahlbauten des Bodenses. In: Lichten, C. (Hrsg): Jungsteinzeit im Umbruch. Die „Michelsberger Kultur“ und Mitteleuropa vor 6000 Jahren. Katalog zur Ausstellung im Badischen Landesmuseum Schloss Karlsruhe 20. 11. 2010 - 15. 5. 2011. Karlsruhe, 266-277.
- Schönweiss, W. 1976: Die bandkeramischen Siedlungen von Zilgendorf und Altenbanz. Katalog der Prähistorischen Staatssammlung 18. Kallmünz/Opf.

- Schneider, G. (Red.) 1989: Naturwissenschaftliche Kriterien und Verfahren zur Beschreibung von Keramik. Acta Praehistorica et Archaeologica 21, 7-39.
- Siemoneit, B. 1997: Das Kind in der Linienbandkeramik. Befunde aus Gräberfeldern und Siedlungen in Mitteleuropa. Internationale Archäologie 42. Rahden/Westf.
- Skibo, J. M. – Schiffer, M. B. – Reid, K. C. 1989: Organic-Tempered Pottery: An Experimental Study. American Antiquity 54, 122-146.
- Slabina, M. – Lička, M. 1970: Kosoř, o. Praha-západ. BZO 1970, 50-51.
- Sokol, P. 2008: Neolitické a časně eneolitické sídliště v Přešticích, okr. Plzeň-jih. Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie IX, 23-34.
- Soudský, B. 1954: K methodice třídění volutové keramiky. Památky archeologické XLV, 75-105.
- Soudský, B. 1956: K relativní chronologii volutové keramiky. Archeologické rozhledy VIII, 408-412.
- Soudský, B. 1966: Bylany. Osada nejstarších zemědělců z mladší doby kamenné. Praha.
- Soudský, B. 1969: Étude de la maison néolithique. Slovenská archeológia 17, 5-96.
- Stadler, P. 2010: Die frühneolithische Siedlung von Brunn am Gebirge, Flur Wolfholz – aktuelle Forschungsergebnisse. Archäologische Forschungen in Niederösterreich, Niederösterreich 4. Urgeschichte in Niederösterreich. Eine Bestandsaufnahme 21. Symposium des NÖ Instituts für Landeskunde, Retz, Althof, 2.-5. Juli 2001. St. Pölten, 7-16.
- Stäuble, H. 2005: Häuser und absolute Datierung der Ältesten Bandkeramik. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 117. Bonn.
- Steklá, M. 1961: Chata kultury s vypíchanou keramikou v Libenicích u Kolína. Památky archeologické LII, 85-93.
- Stocký, A. 1926: Pravěk země České I. Věk kamenný. Praha.
- Stolz, D. 2001: K problematice neolitu a eneolitu v Hořovické kotlině. Pravěk - Supplementum 8, Brno. 64-77.
- Stolz, D. 2005: Sídliště I. stupně kultury s lineární keramikou a další nálezy na stavbě vodovodu v Lochovicích. Archeologie ve středních Čechách 9, 103-110.
- Stolz, D. 2006: Ojedinelý pohřeb v exploatačním, výrobním a odpadním areálu kultury s lineární keramikou v Žebráku (okr. Beroun). Archeologie ve středních Čechách 10, 253-258.
- Stolz, D. – Stolzová, D. 2009: Sídlištní objekt I. stupně kultury s lineární keramikou u Třenic (okr. Beroun). Archeologie ve středních Čechách 13, 105-109.
- Stordeur, D. – Khawam, R. 2007: Les crânes surmodelés de Tell Aswad (PPNB, Syrie). Premier regard sur l'ensemble, premier réflexions. Syria 84, 5-32.
- Šedo, O. 1983: Pece z mladší doby kamenné v Lulči a možnosti výkladu jejich funkce v hospodářském životě tehdejší společnosti. In: 90 let muzejní práce na Vyškovsku 1893 – 1983. Vyškov.
- Šída, P. 2007: Využívání kamenné suroviny v mladší a pozdní době kamenné. Dissertationes Archaeologicae Brunenses/Pragensesque 3. Praha – Brno.
- Šiška, S. 1989: Kultura s východnou lineární keramikou na Slovensku. Bratislava.
- Šrein, V. – Štastný, M. – Šreinová, B. 1998: Magnetická susceptibilita neolitických a neolitických nástrojů a polotovarů a jejich předběžný mineralogický výzkum. Bulletin mineralogicko-petrologického oddělení Národního muzea v Praze 6, 247-251.
- Šrein V. – Šreinová B. – Štastný M. – Šída P. – Prostrředník J. 2002: Neolitický těžební areál na katastru obce Jistebsko. Archeologie ve středních Čechách 6, 91-99.
- Šreinová, B. – Šrein, V. – Štastný, M. 1997: Studie hornin – artefaktů z lokality Kosoř. Bulletin mineralogicko-petrologického oddělení Národního muzea v Praze 4-5, 121-131.
- Štajnochr, V. 2008: Hrnce v technologii mléka, hrnce s výpustí, speciální smetanice, hrnčírské nádoby na dűj, pístové máselnice, syrnice. Archeologie ve středních Čechách 12, 963-1011.
- Šumberová, R. 1996: Neolithic Underground Storage Features. Památky archeologické LXXXVII, 61-103.
- Tetour, M. 2008: Stavební mazanice – interpretační možnosti a limity. Archeologie ve středních Čechách 12, 1013-1035.
- Thér, R. – Droberjar, E. – Gregor, M. – Lisá, L. – Kočár, P. – Kočárová, R. 2010: Vápenické pece z doby římské v lokalitě Tuněchody (okr. Chrudim). Archeologické rozhledy LXII, 326-347.
- Thissen, J. 2010: Der älteste Klebstoff Mitteleuropas. Archäologie im Rheinland 2009, 37-38.
- Tichý 1958: Anthropomorfní nádoby z Mohelnice n. Mor. a jiné poznámky k volutové keramice. Památky archeologické XLIX, 1-14.
- Tichý, R. 1960: K nejstarší volutové keramice na Moravě. Památky archeologické LI, 415-441.
- Tichý, R. 1962a: O používání tuhy v mladší době kamenné. Památky archeologické LII, 76-84.
- Tichý, R. 1962b: Osídlení s volutovou keramikou na Moravě, Památky archeologické LIII, 245-305.
- Točík, A. (ed.) 1970: Slovensko v mladšej dobe kamennej. Pravek Slovenska II. Bratislava.
- Tomášek, M. 2007: Půdy České republiky. Praha.
- Tompa, F. 1929: Die Bandkeramik in Ungarn. Die Bűkker- und Theiss-Kultur. Archaeologia Hungarica V-VI. Budapest.
- Trampota, F. – Jarošová, I. – Nývltová Fišáková, M. – Přichystal, A. 2012: Lengyelské osídlení Střelické kotliny. Študijné zvesti Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied 50. Nitra (v tisku).
- Uerpmann, H.-P. 1973: Animal Bone Finds and Economic Archaeology: A Critical Study of 'Osteoarchaeological' Method. World Archaeology 4, 307-322.
- Vajsov, I. 2007: Promachon-Topolnica. A typology of painted decorations and its use as a chronological marker. In: Todorova, H. – Stefanovich, M. – Ivanov, G. (eds.): The Struma/Strymon River Valley in Prehistory. Proceedings of the International Symposium „Strymon Praehistoricus“, Kjustendil-Blagoevgrad-Serres-Amphipolis, 27. 09 - 01. 10. 2004. Sofia, 79-120.
- Válek, D. 2012: Hluboké Mašůvky. Osídlení kultury s moravskou malovanou keramikou – výzkumy z let 1947 – 1950, (v tisku).
- Vařeka, P. 1995: Nálezy mazanice v archeologických strukturách – deskriptivní systém a databáze MAZANICE. Archeologické fórum 4, 59-64.
- Vávra, M. 1994: Die Lengyel-Kultur in Böhmen. In: Košťurík, P. (ed.): Internationales Symposium über die Lengyel-Kultur 1888-1988. Znojmo-Kravsko-Těšetice 3. - 7. 10. 1988. Brno – Łódź, 241-247.
- Vencl, S. 1961: Studie o šareckém typu. Sborník Národního muzea A, XV, 93-140.
- Vencl, S. 1970a: Kosoř, o. Praha-západ. BZO 1970, 50-51.
- Vencl, S. 1970b: Mesolitické osídlení Českého krasu. Archeologické rozhledy XXII, 647-652.

- Vencl, S. 1971a: Několik paleolitických lokalit z Čech. Archeologické rozhledy XXIII, 649-668.
- Vencl, S. 1971b: Radotín, o. Praha-západ. BZO 1971, 126-127.
- Vencl, S. 1971c: Topografická poloha mesolitických sídlišť v Čechách. Archeologické rozhledy XXIII, 169-187.
- Vencl, S. 1971d: Současný stav poznání postmesolitických štípaných industrií v Československu. Z badań nad krzemieniarstwem neolitycznym i eneolitycznym. Kraków, 74-99.
- Vencl, S. 1973: Časně slovanské osídlení v Běchovicích, o. Praha-východ. Památky archeologické XCV, 107-174.
- Vencl, S. 1982: K otázce zániku sběračsko-loveckých kultur. Problematika vztahu mesolitu vůči neolitu a postmesolitických kořistníků vůči mladším pravěkým kulturám. Archeologické rozhledy XXXIV, 648-694.
- Vencl, S. 1991: Fragments of clay daub as a source of information on prehistoric architecture. Památky archeologické LXXXII, 406-411.
- Vencl, S. 1986: Neolitická štípaná industrie ze Žichova, obec Měrunice, okres Teplice. Archeologické rozhledy XXXVIII, 483-500, 593.
- Vencl, S. 1990: K současnému poznávání kamenných surovin mezolitu. Archeologické rozhledy XLII, 233-243.
- Vencl, S. 1994: Archeologie žízně. Archeologické rozhledy XLVI, 283-305.
- Viégué, J. – Mirabaud, S. – Wright, V. – Chadefaux, C. – Regert, M. 2009: Bone powder and animal fats contained in the ceramic vessels from the earliest Neolithic site of Bulgaria, Kovačevo (6200-5500 av. J.-C.). In: Astruc, L. – Gaulon, A. – Salonova, L. (eds.): Méthodes d'approche des premières productions céramiques: étude de cas dans les Balkans et au Levant. Table-ronde de la Maison de l'Archéologie et de l'Ethnologie (Nanterre, France) 28 février 2006. Rahden/Westf., 29-38.
- Vokolek, V. 2004: Katalog staré sbírky Oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea. Fontes Archaeologici Pragenses 30. Pragae.
- Vokolek, V. – Zápotocký, M. 2009: Východní Čechy v raném neolitu: lengyelská a jordanovská kultura. Archeologie ve středních Čechách 13, 567-654.
- Vostrovská, I. 2010: Keramika ze sídliště kultury lineární v Těšetických-Kyjovicích „Sutnách“. Rukopis diplomové práce uložený na Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Brno. http://is.muni.cz/th/147160/ff_m/.
- Zápotocká, M. 1981: Horní Cetno – soubor pozdně lengyelské keramiky z Pojizeří. Praehistorica VIII, 43-50.
- Zápotocká, M. 1998: Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500-4200 B.C.). Praha.
- Zápotocká, M. – Muška, J. 2007: Hrbovice, okres Ústí nad Labem. Výzkum 1978. Sídlní areál kultury s keramikou lineární a vypíchanou. Praha.
- Zápotocký, M. 1996: Raný eneolit v severočeském Polabí. Archeologické rozhledy XLVIII, 404-459.
- Zápotocký, M. – Dreslerová, D. 1996: Jenštejn. Eine neuentdeckte frühäneolithische Gruppe in Mittelböhmen. Památky archeologické LXXXVII, 5-58.
- Zvelebil, M. – Lukes, A. – Pettitt, P. 2010: The emergence on the LBK Culture: search for the ancestors. In: Gronenborn, D. – Petrasch, J. (Hrsg.): Die Neolithisierung Mitteleuropas: Internationale Tagung, Mainz 24. bis 26. Juni 2005. Teil 1, 2. Mainz, 301-325.